

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Markowski Bolesław: Organizowanie administracji skarbowej w Polsce
(1918-1927)

Źródło:

Ekonomista Rok 27 1927 tom 4, strony 14-55

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt.

„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«

H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

PROF. BOLESŁAW MARKOWSKI.

Organizowanie administracji skarbowej w Polsce

(1918 — 1927).

Praca niniejsza stanowi część większej całości p. i. „Administracja Skarbowa w Polsce” i zawiera obraz kształtowania i stopniowego ujednolicania administracji skarbowej w Polsce w okresie lat 1918 — 1927. Proces ten ma za sobą przeszłość już dziesięcioletnią; jest więc wskazaniem objęcie poglądem retrospektywnym całokształtu dotychczasowych prac nad zorganizowaniem tak ważnej gałęzi administracji państwowej, jaką jest administracja skarbową.

ROZDZIAŁ I.

MINISTERSTWO SKARBU.

Zaczątek obecnego Ministerstwa upatrywać można w Departamencie Skarbu przy Tymczasowej Radzie Stanu, powołanej do życia przez okupanta niemieckiego 14 stycznia 1917 r. Wobec jednak zagarnięcia władzy nad skarbowością w ręce okupantów, czynności departamentu ograniczały się tylko do administrowania temi sumami, które Niemcy wydzielali na utrzymanie nielicznych centralnych organów polskich; stanowił on właściwie kasę i biuro rachunkowe. Przez kilka miesięcy w r. 1917

istniało przy departamencie biuro organizacyjne, powołane celem przygotowania ustaw skarbowych¹⁾.

Po utworzeniu 15 października 1917 r. Rady Regencyjnej i pierwszego gabinetu ministrów powstało „Królewsko-Polskie Ministerstwo Skarbu“, w którego ręce miała przejść administracja skarbowa po ew. utworzeniu buforowego państewka polskiego. W tem początkowem stadjum swego istnienia Ministerstwo dzieliło się na cztery sekcje: I) prezydjalną, obejmującą sprawy ogólne, gospodarcze i personalne; II) kredytowo-walutową do spraw bankowych, walutowych, kredytowych i spółdzielczych; III) budżetową, podatków bezpośrednich i opłat (należytości); IV) podatków pośrednich, monopolów i cel. Sekcja III-cia w dziale budżetowym prowadziła kontrolę zapotrzebowań ministerstw polskich od władz okupacyjnych i uzyskiwała od nich odpowiednie kredyty; do tej sekcji została włączona kasa i rachunkowość b. Departamentu Skarbu. Sekcja II i IV, jak również sekcja III w dziale podatków bezpośrednich były zajęte teoretycznemi pracami; dokończono między innemi urzędowego przekładu na język polski rosyjskich ustaw skarbowych, rozpoczętego przez b. biuro organizacyjne. Sekcja I prócz kancelarji ogólnej prowadziła sprawy gospodarcze i osobowe, w szczególności zaś gromadziła i badała podania kandydatów, zgłaszających się na stanowiska w przyszłych urzędach skarbowych i zorganizowała pierwsze kursy przygotowawcze dla urzędników skarbowych, które przysposobiły pewien zastęp kandydatów na urzędy.

W drugiej połowie września 1918 r. została utworzona w Ministerstwie specjalna komisja, której zadaniem było zorganizowanie w jaknajkrótszym czasie urzędów skarbowych niższych instancji na terenie b. Królestwa Kongresowego, celem przejęcia administracji skarbowej od okupantów²⁾. Kadry urzędników zorganizowano w ciągu października, przejęcie administracji było dokonane w b. okupacji austriackiej w dniu 5 listopada 1918 r.

¹⁾ Kierownikiem biura był dr. Jerzy Michalski, późniejszy Minister Skarbu, jego współpracownikami byli Lubomir Wyszatycki, Herman Wiesenberga, Achilles Rozenkranc i Bolesław Markowski.

²⁾ Przewodniczącym komisji był ówczesny kierownik Ministerstwa, Antoni Wieniawski, jego zastępcą naczelnik sekcji podatkowej, Edward Zienkowski, członkami: J. Eysmont, B. Markowski, H. Wiesenberga, St. Zakrzewski i L. Hejdukowski.

przez delegatów Ministerstwa³⁾, a w b. okupacji niemieckiej w dn. 11 listopada bezpośrednio przez Ministerstwo. W końcu grudnia 1918 r. wydział skarbowy b. okupacji austriackiej w Lublinie zlikwidowano, przeniesiono do Warszawy i wcielono do Ministerstwa. Szeregi urzędników ministerjalnych, szczególnie wyższych, uzupełnili urzędnicy skarbowi polacy z b. austriackiego ministerstwa skarbu w Wiedniu.

Utworzone w powyższy sposób narazie dla dwóch b. okupacji Królestwa Kongresowego, Ministerstwo Skarbu rozciągnęło wkrótce swą władzę na obszar Podlasia i Białostoczczyzny, który podlegał w czasie wojny b. cesarsko-niemieckiemu naczelnemu dowódcy na wschodzie (t. zw. Ober-ost) i został wcielony do Polski dekretem Naczelnika Państwa z 7 stycznia 1919 r. Na zasadzie ustawy z 8 kwietnia 1919 r. Ministerstwo objęło naczelne kierownictwo administracji skarbowej na ziemiach b. zaboru austriackiego. W b. zaborze pruskim administracja skarbową pozostała narazie odrębną i podlegała osobnemu Ministerstwu b. dzielnicy pruskiej aż do 1 stycznia 1922 r. Obejmowanie administracji na ziemiach wschodnich następowało w miarę ich wcielania: 18 listopada 1920 r. wcielono obecne województwa wschodnie, z wyjątkiem ziemi wileńskiej, a tę ostatnią włączono do Polski uchwałą Sejmu z 24 marca 1922 r.

W pierwszym kwartale 1919 r.⁴⁾ wewnętrzny ustrój Ministerstwa Skarbu był następujący:

Ministerstwo dzieliło się na ośm sekcji:

1. Prezydjalną (z 3 wydziałami), do której należały: sekretarjat, sprawy osobowe, organizacyjne, gospodarcze, prasowe, wydawnictwo Dziennika Urzędowego M. S. Sekcji tej podlegały państwowe Zakłady Graficzne, założone w dn. 1 lutego 1919 r.
2. Kredytowo - walutową (5 wydziałów) do spraw: obrotu pieniężnego, pożyczek zewnętrznych, nadzoru nad bankami, współdzielczości, kredytu komunalnego, Banku Państwa (Pol. Kr. Kasy Poż.) i Banku Rolnego.

³⁾ Delegatami byli B. Markowski, jako Komisarz ministerjalny, i H. Wiesenberg, jako zastępca.

⁴⁾ Okres urzędowania Ministra Skarbu ś. p. Józefa Englicha od 16 stycznia do 4 kwietnia 1919 r.

3. Budżetową (5 wydziałów), która obejmowała: sprawy budżetowe poszczególnych ministerstw, sporządzanie preliminarza budżetowego i kontrolę jego wykonania, rozrachunki między państwowe i sprawy emerytalne. Sekcji tej podlegała Centralna Kasa Państwowa.
4. Podatków pośrednich (3 wydziały) do spraw: niektórych podatków konsumcyjnych (piwo, wino, drożdże), straży skarbowej i spraw karno-skarbowych.
5. Podatków bezpośrednich (4 wydziały), której podlegały sprawy podatków: majątkowego, daniny, przemysłowego, od zysków wojennych, gruntowego, podymnego, od nieruchomości miejskich, mieszkaniowego, hipotecznego i egzekucji podatków.
6. Opłat (należytości) do spraw podatków: spadkowego, od darowizn, giełdowego, przewozowego, od kart do gry i opłat stemplowych.
7. Cel — do spraw organizacji celnictwa, postępowania celnego i taryfy celnej.
8. Monopolową do spraw, dotyczących produktów objętych podówczas monopolem handlowym: cukru, sacharyny, melasy, nafty i soli.

Ponadto, jako osobne urzędy podległe Ministerstwu Skarbu, zorganizowano: 1. Dyрекcję monopolu spirytusowego; 2. Dyрекcję monopolu tytoniowego; 3) Dyрекcję loterii państwowej; 4. Urząd pożyczek państwowych i Skarbu Narodowego; 5. Urząd nadzoru nad prywatnemi towarzystwami ubezpieczeń.

Dla obrony praw Skarbu Państwa oraz dla udzielania opinii i porad prawnych władzom państwowym, została utworzona dekretem Naczelnika Państwa z 8 lutego 1919 r. Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, która podówczas podlegała jednak nie Ministrowi Skarbu, lecz bezpośrednio Prezydentowi Ministrów.

W powyżej nakreślonej organizacji Ministerstwa, opartej na wzorach austriackich, zachodziły następnie zmiany i uzupełnienia, stosownie do nastroczających się potrzeb, jako też do poglądów często zmieniających się Ministrów Skarbu.

Już w roku 1919 rozporządzeniem z 7 czerwca ⁵⁾ skasowano sekcję IV (podatków pośrednich), a jej czynności powierzono innym sekcjom, bądź też dyrekcjom monopolów; Państwowe Zakłady Graficzne, Centralną Kasę Państwową oraz Urząd Skarbu Narodowego przekazano Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która miała być przekształcona na Bank Polski; Urząd nadzoru nad towarzystwami ubezpieczeń włączono do sekcji kredytowo-walutowej; dla zarządu ceł utworzono Dyрекcję, wreszcie powołano do życia nowy urząd — Naczelnego dyrektora podatków i dodano mu do pomocy inspektorów ministerjalnych w działach podatków, opłat, ceł, straży skarbowej i kas dla „ulepszenia organizacji urzędów niższych instancji i należytego stosowania przepisów skarbowych“ ⁶⁾.

Zanim przytoczone rozporządzenia mogły wydać rezultaty, nowa zmiana na stanowisku Ministra Skarbu ⁷⁾ spowodowała nawrót ku poprzednim formom organizacyjnym: dyrekcję ceł zamieniono napowrót na sekcję celną (7 sierpnia 1919 r.), wydzielono z sekcji administracyjnej osobne biuro prezydjalne ⁸⁾, wprowadzono inne jeszcze mniej ważne zmiany w zaliczeniu poszczególnych wydziałów do sekcji (okólnik z 12 września 1919 roku), nadano statut organizacyjny Generalnej Dyrekcji Loterii Państwowej (21 października 1919 r.), wreszcie uchwałą Rady Ministrów z 16 września 1919 r. utworzono przy Ministerstwie Skarbu państwowy urząd naftowy.

Dalsze zmiany nastąpiły w roku 1920 ⁹⁾. Zamiast poprzedniego podziału na sekcje został wprowadzony podział Ministerstwa na Departamenty. Rozporządzenia Ministra Skarbu, wydane w lutym 1920 r. ¹⁰⁾ uregulowały wewnętrzną organizację departamentów: a) ceł: dyrektor, wicedyrektor i 7 wydziałów (ustawodawczy, organizacyjno-personalny, rachunkowy, gospodarczy,

⁵⁾ Ministra Stan. Karpińskiego (okres urzędowania od 4 kwietnia do 31 lipca 1919 r.).

⁶⁾ Instrukcja z 8 lipca 1919 r. W reformach tych niektóre pociągnięcia przypominają ustrój administracji skarbowej francuskiej.

⁷⁾ Był nim ś. p. Leon Biliński od 31 lipca do 9 grudnia 1919 r.

⁸⁾ Ustrój austriackiego Ministerstwa Skarbu.

⁹⁾ Okres pierwszego urzędowania, jako Ministra Skarbu, Władysława Grabskiego od 13 grudnia 1919 r. do 24 listopada 1920 r.

¹⁰⁾ Dz. Urzęd. Min. Skarbu N. N. 7 i 9 poz. 114, 115, 116 i 134.

taryfowy, karny, straży celnej), b) kredytowego: dyrektor, wicedyrektor i 5 wydziałów (ogólny, walutowy, bankowy, ubezpieczeniowy, spółdzielczy); zarządowi departamentu kredytowego poddano: 1. urząd pożyczek państwowych, 2. państwowe zakłady graficzne, 3. mennicę; c) budżetowego: dyrektor i 7 wydziałów, pomiędzy które podzielono sprawy budżetowe poszczególnych ministerstw i władz centralnych; pod zarządem Departamentu budżetowego miały pozostawać: 1. Główny Urząd Kasowy z prezesem na czele, obejmujący Centralną Kasę Państwową, wydzieloną z powrotem z P. K. K. P., Centralną Księgowość, oddział administracyjno-kasowy, 2. Urząd emerytalny (prezes i dwa oddziały); d) administracyjnego: dyrektor, wicedyrektor i 8 wydziałów (ogólny, organizacyjny, dwa osobowe, kontroli skarbowej, dyscyplinarny, inspekcyjny, gospodarczy z biurem druków). Pozostały jeszcze niezorganizowane, jako departamenty, sekcje: V-ta podatków bezpośrednich, VI-ta opłat i należitości i VII-ma akcyzowo-monopolowa, której stosunek do dyrekcji monopolów określiło rozporządzenie z 8 marca 1920 r.¹¹⁾.

Jak pierwsiastkowa organizacja Ministerstwa Skarbu, tak i wszelkie dalsze w niej zmiany i przekształcenia, które dotąd zaznaczyliśmy, opierały się jedynie na wewnętrznych zarządzeniach ministrów. Dopiero rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 r., oparte na dekrete Rady Regencyjnej z 3 stycznia 1918 r.¹²⁾, uregulowało jednolicie dla wszystkich ministerstw podział na departamenty, a departamentów na wydziały, jako też stanowiska i zakres władzy dyrektorów departamentów i naczelników wydziałów, zobowiązało ministrów do opracowania statutów organizacyjnych i zastrzegło ich zatwierdzenie Radzie Ministrów. Równoczesne rozporządzenie Rady Ministrów ujednostajniło sposób urzędowania we władzach centralnych¹³⁾.

¹¹⁾ Dz. Urzęd. Min. Sk. N. 11 poz. 150.

¹²⁾ Pomieszczone w N. 251/1920 r. Monitora Polskiego p. t. „W sprawie organizacji i zasad urzędowania ministerstw”.

¹³⁾ Rozporządzenie z 28 października 1920 r. „w sprawie biurowości ministerstw” Monitor Polski N. 251. Poprzednio obowiązywała w Ministerstwie Sk. „Instrukcja dla czynności kancelaryjnych w centrali Ministerstwa Skarbu”, wydana w r. 1919 L. 3740 Prez.

Dostosowany do rozporządzenia Rady Ministrów statut organizacyjny¹⁴⁾ Ministerstwa Skarbu został zatwierdzony 18 marca 1921 r.¹⁵⁾

Dzieli on Ministerstwo na sześć departamentów i osobny wydział prezydjalny, a mianowicie: I. depart. administracyjny (5 wydziałów: osobowy, gospodarczy, emerytalny, rachuby i karny), II departament kredytowy (4 wydziały: obrotu pieniężnego wewnętrznego, obr. pien. zewnętrznego, bankowy i spółdzielczy) III departament budżetowy (6 wydziałów: ogólny, centralnej księgowości i kas, budżetów administracyjnych, budż. przemysłowo-handlowych, b. komunikacyjnego i b. wojskowego). IV Departament cel (5 wydziałów: organizacyjny, prawny, taryfowy, kontroli celnej, straży celnej). V. Departament podatków i opłat (6 wydziałów: organizacyjno-egzekucyjny, podatków majątkowych, pod. przemysłowych i handlowych, pod. od nieruchomości, pod. dochodowego, opłat stemplowych tudzież podat. spadkowego i od darowizn). VI. Departament akcyz i monopolów (4 wydziały: organizacyjno-inspekcyjny, spirytusowy, akcyz i podatków pośrednich i rachuby). Z powodu zaniechania zamiaru wprowadzenia monopolu spirytusowego osobna dyrekcja tego monopolu, utworzona 25 lutego 1919 r., została skasowana rozporządzeniem Min. Sk. z 31 grudnia 1920 r.¹⁶⁾. Dla departamentu podatków i opłat wydano przepis organizacyjny 4 czerwca 1921 r.

W praktyce utrzymały się jednak pewne odchylenia od norm statutu; między innymi — główny urząd kasowy nie został przekształcony na wydział departamentu budżetowego, lecz ze względu na znaczny rozrost czynności i liczebność podwładnego mu personelu w kasach skarbowych zachował swą odrębność¹⁷⁾.

Organizacja Ministerstwa Skarbu, zapoczątkowana w lutym 1920 r. a od kwietnia 1921 r. oparta na statucie, nie ulegała zna-

¹⁴⁾ Ogłoszony w N. 74/1921 Monitora Polskiego.

¹⁵⁾ Był to okres urzędowania jako Ministra Sk. Jana Kantego Steczkowskiego od 26 listopada 1920 r. do 13 września 1921 r.

¹⁶⁾ Dz. Rozp. M. Sk. N. 1/1921 poz. 2.

¹⁷⁾ Był to okres rozwijającej się szybko inflacji.

czniejszym przeobrażeniom w ciągu następnych lat trzech¹⁸⁾. Pewne zmiany, nie naruszające jednak zasad ustroju, zostały wywołane przez: a) utworzenie przy Ministerstwie Skarbu biura sprzedaży soli na zasadzie uchwały Rady Ministrów z 12 września 1921 r.; b) wydanie specjalnych przepisów i instrukcji dla centralnej księgowości i Centralnej Kasy Państwowej 24 listopada 1921 r.¹⁹⁾; c) przez ustawę z 1 czerwca 1922 r. o monopoli tytoniowym i rozporządzenie Ministra Sk. o organizacji Dyrekcji tego monopolu z 30 maja 1923 r.²⁰⁾; d) ustawę z 26 września 1922 r. i rozporządzenie Min. Sk. z 9 listopada 1923 r. o Państwowym urzędzie kontroli ubezpieczeń, który został budżetowo wyodrębniony; e) przez ustanowienie Rady towaroznawczej do spraw celnych, jako organu doradczego na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 1 lutego 1923 r.; f) ustanowienie 21 lutego 1923 r. Komitetu Ekonomicznego Ministrów pod przewodnictwem Ministra Skarbu²¹⁾; wreszcie g) przez ustawę z 4 lipca 1923 r., która podporządkowała Ministrowi Skarbu — Główny Urząd likwidacyjny²²⁾.

Rok 1924²³⁾ przyniósł nowy statut organizacyjny, zatwierdzony przez Radę Ministrów 25 lutego 1924 r.²⁴⁾ i wprowadzony w życie od 15 kwietnia tegoż roku.

Zmiana miała na celu z jednej strony usankcjonowanie licznych odchyleń od poprzedniego statutu z r. 1921, wywołanych rozrostem zadań i czynności Ministerstwa, z drugiej strony zdążała ku zwiększeniu usamodzielnienia poszczególnych departa-

¹⁸⁾ W okresie urzędowania Ministrów Skarbu: dr. Jerzego Michałskiego od 26 września 1921 r. do 6 czerwca 1922 r., ś. p. Zygmunta Jastrzębskiego od 31 lipca 1922 r. do 12 stycznia 1923 r., Władysława Grabskiego (powtórnie) od 13 stycznia do 1 lipca 1923 r., ś. p. Huberta Lindego od 1 lipca do 1 września 1923 r. i dr. Władysława Kucharskiego od 1 września do 15 grudnia 1923 r.

¹⁹⁾ Dz. Urz. Min. Skarbu N. N. 45 i 54 poz. 564 i 566.

²⁰⁾ Dz. Ustaw R. P. N. 47 i 65 poz. 409 i 507.

²¹⁾ Regulamin Kom. Ekon. ogłoszony w N. 48/1923 Monitora Polskiego.

²²⁾ Dz. U. R. P. N. 75 poz. 583 i Rozporz. Min. Sk. z 14 lutego 1924 r. w Monitorze Pol. N. 45 poz. 131.

²³⁾ Okres urzędowania Ministra Wł. Grabskiego (po raz trzeci) od 19 grudnia 1923 r.

²⁴⁾ ogłoszony w N. 65/1924 Monitor Polski.

mentów przez oddanie spraw osobowych, skupionych poprzednio w departamencie administracyjnym, w ręce dyrektorów fachowych departamentów celem osiągnięcia sprężystości w administracji i uczynienia dyrektorów bardziej odpowiedzialnymi za rezultaty działalności podwładnego im personelu.

Według statutu z r. 1924 Ministerstwo dzieli się na siedm departamentów: 1) Prezydjalny (poprzednio administracyjny), składający się z 5 wydziałów: osobowego, ogólnej polityki finansowej, organizacyjno-gospodarczego, sekretariatu Komitetu ekonomicznego i inspekcji ogólnej, 2) obrotu pieniężnego (przedtem dep. kredytowy), złożony z 5 wydziałów: środków płatniczych, dewizowego, bankowego, Rady spółdzielczej i kredytowego; temu ostatniemu podlegają: urząd pożyczek państwowych, państwowe zakłady graficzne, mennica, inspektorat bankowy. 3) Budżetowy z 7-iu wydziałami: ogólny, budżetu wojskowego, wydział A budżetów administracyjnych, wydział B budżetów administracyjnych, budżetów komunikacyjno-budowl., budżetów gospodarczych i emerytalny; 4) Cel z 6 wydziałami: osobowy, kontroli celnej, postępowania celnego, taryfowy, straży celnej i karny; 5) Podatków i opłat, złożony z 8 wydziałów: instrukcyjno-rewizyjnego, podatku dochodowego, pod. przemysłowych i handlowych, podatków realnych, podatku majątkowego, podatku od spadków i darowizn, opłat stemplowych i finansów samorządowych; 6) Akcyz i monopolów z 5-ciu wydziałami: spirytusowy, podatków pośrednich i monopolów, kontroli, karny i instrukcyjno-rewizyjny; temu departamentowi podlegają: Gener. Dyrekcja Loterii Państwowej i Dyrekcja monopolu tytoniowego; 7) Kasowy z 4-ma wydziałami: administracyjno-kasowy, Centralnej Księgowości, instrukcyjno-rewizyjny i rachunkowy; dep. kasowemu podlegają: Centralna Kasa Państwowa i biuro znaków wartościowych.

W następnych latach (1924 — 27) ²⁵⁾ wydano kilka ustaw

²⁵⁾ Był to okres urzędowania Ministrów: Wł. Grabskiego do 13 listopada 1925 r., Jerzego Zdziechowskiego od 20 listopada 1925 r. do 18 maja 1926 r., Gabrjela Czechowicza od 15 maja do 8 czerwca 1926 r., Czesława Klarnera od 8 czerwca do 30 września 1926 r. i Gabrjela Czechowicza (powtórnie) od 2 października 1926 r. do chwili obecnej (pisane w lipcu 1927 r.).

i rozporządzeń, które pociągnęły za sobą dalsze zmiany w szczegółach organizacji Ministerstwa Skarbu, a mianowicie:

- a) w r. 1924 zostały podporządkowane Ministrowi Skarbu Prokuratorja Generalna Rzplitej na zasadzie rozporządzenia Prezydenta z 9 grudnia 1924 r. o zmianie ustroju Prokuratorji Generalnej²⁶⁾), jako też Bank Gospodarstwa Krajowego, zorganizowany na podstawie rozporządzenia Prezydenta R. P. z 30 maja 1924 r. i statutu, zatwierdzonego przez Ministra Skarbu 31 maja tegoż roku²⁷⁾).
- b) w roku 1925 po wprowadzeniu monopolu spirytusowego na zasadzie ustawy z 31 lipca 1924 r. zorganizowano Dyрекcję monopolu i Państwową Radę Spirytusową rozporządzeniami Min. Sk. z 22 stycznia i z 19 lutego 1925 r.²⁸⁾), a wewnętrzny ustrój dyrekcji uregulowano przepisem z 18 grudnia 1925 r.²⁹⁾).
- c) w tymże roku nastąpiła reorganizacja departamentu obrotu pieniężnego wraz z odpowiednią zmianą Statutu, zatwierdzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z 8 kwietnia 1925 r.³⁰⁾). — Departament został podzielony na sześć wydziałów: Środków płatniczych, Dewizowy, Bankowy, Rady spółdzielczej, Kredytu publicznego, Polityki kredytowej; podlegały mu urząd pożyczek państwowych, inspektorat bankowy, państwowe zakłady graficzne i mennica państwowa. Zakłady graficzne wydzielono 26 maja 1925 r. w osobne przedsiębiorstwo państwowe³¹⁾), a mennica otrzymała przepis organizacyjny 20 maja 1925 r.³²⁾).
- d) w roku 1926 oprócz ważnego pod względem organizacyjnym rozporządzenia Rady Ministrów z 25 sierpnia w sprawie za-

²⁶⁾ Dz. Ust. R. P. N. 107 poz. 967.

²⁷⁾ Dz. Ust. R. P. N. 46 poz. 477 i 481.

²⁸⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 14 poz. 95.

²⁹⁾ Regulamin organizacji wewnętrznej Dyrekcji Pań. Monop. Spir. Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 3/26.

³⁰⁾ Rozporz. Rady Min. zmieniające Statut organizacyjny Min. Sk. z 25 lutego 1924 r., pomieszczone w Monitorze Pol. Nr. 90 poz. 353.

³¹⁾ Na podstawie rozp. Prezydenta R. P. z 29/VI.24 r. Dz. Ust. Nr. 56 poz. 375.

³²⁾ Rozp. Min. Sk. o tymczasowej organizacji mennicy pań. (Dz. U. R. P. Nr. 55 poz. 395), oparte na rozporządzeniu Prezydenta R. P. z 14 kwietnia 1924 (Dz. Ust. Nr. 37 poz. 401).

sad organizacji i urzędowania Ministerstw³³⁾, o którym niżej będzie mowa, zostały wydane: dwa rozporządzenia Ministra Skarbu z 27 listopada 1926 r. o organizacji państwowych monopolów tytoniowego i spirytusowego, regulujące ustrój tych tworów jako przedsiębiorstw państwowych oraz ich stosunek do Ministerstwa Skarbu³⁴⁾ i rozporządzenie Prezydenta R. P. z 10 grudnia 1926 r. o utworzeniu Rady Finansowej przy Ministrze Skarbu³⁵⁾.

- e) wreszcie w 1927 r. na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z 10 stycznia wcielono do Ministerstwa Skarbu Główny urząd likwidacyjny³⁶⁾. Należy dodać, że w końcu 1926 roku sprawy Komitetu Ekonomicznego Ministrów przekazano Prezydium Rady Ministrów, co pociągnęło za sobą zwinięcie Sekretariatu Komitetu Ekonomicznego w departamencie prezydjalnym M. S.³⁷⁾.

*

*

*

Rozporządzenie Rady Ministrów z 25 sierpnia 1926 r. w sprawie zasad organizacji i urzędowania Ministerstw co do zasad ustroju, a więc co do podziału ministerstw na departamenty i wydziały, jak również co do obowiązku przedstawiania statutów do zatwierdzania Radzie Ministrów nie różni się od przepisów z 1920 r., jest jednak zredagowane o wiele lepiej, kładzie słusznie silny nacisk na odpowiedzialność poszczególnych czynników: ministra, podsekretarza stanu, dyrektorów, naczelników wydziałów i urzędników referujących i dlatego znacznie dokładniej określa zakres ich czynności. Oryginalnym jest pomysł poruczenia obowiązków dyrektora departamentu ogólnego (lub administracyjnego) — nazwanego organizacyjnym — podsekretarzowi stanu, wpływa jednak logicznie ze skupienia w tym departamencie

³³⁾ Monitor Polski z 6 września 1926 r. Nr. 203 poz. 578.

³⁴⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 127 poz. 742 i 743.

³⁵⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 121 poz. 695. Regulamin dla Rady Finansowej został wydany przez Ministra Skarbu 23 maja 1927 r. p. Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 16 poz. 182.

³⁶⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 5 poz. 27.

³⁷⁾ Regulamin Kom. Ekonom. z 29 października 1926 r. Monitor Polski Nr. 260.

spraw osobowych i nadzoru nad urzędowaniem centrali oraz władz i urzędów Ministerstwu podległych, tudzież spraw finansowo-gospodarczych, statystycznych i wydawniczych. Za wadę natomiast nowego rozporządzenia uważać należy brak czynnika, skupiającego całość prac legislacyjnych, szczególnie wobec ograniczenia roli rady prawniczej przy Ministrze Sprawiedliwości³⁸⁾.

Dotychczas nie został jeszcze wydany nowy statut organizacyjny Ministerstwa Skarbu na podstawie rozporządzenia, o którym mowa. Należy przypuszczać, że musi to nastąpić. Byłoby jednak do życzenia, aby nowy statut nie wzorował się pod względem redakcyjnym na poprzednich, zawierających tylko szematyczne i ogólnikowe wyliczenia departamentów i wydziałów, lecz by stanowił porządną kodyfikację dotychczasowych przepisów organizacyjno-kompetencyjnych, dotyczących centrali Ministerstwa Skarbu i podporządkowanych mu osobnych urzędów i organów centralnych. Byłoby również do życzenia, unikanie zbyt częstych zmian i reform. Koniec dziesięcioletniego istnienia polskiego Ministerstwa Skarbu powinien przynieść możliwie ostateczne ustalenie jego form organizacyjnych.

* * *

Dnia 12 września r. b. w Monitorze Polskim (Nr. 208) zostało ogłoszone rozporządzenie Rady Ministrów z 29 sierpnia r. b., zawierające nowy statut organizacyjny Ministerstwa Skarbu, obowiązujący od dnia ogłoszenia.

Nie znajdujemy w nim żadnych zasadniczych zmian w stosunku do statutu z 1924 r. Ilość departamentów po wcieleniu do Ministerstwa b. głównego urzędu likwidacyjnego, jako osobnego departamentu, została powiększona do 8-miu; nastąpiły też pewne przesunięcia w podporządkowaniu departamentom niektórych wydziałów w ich ilości i w nazwach. Wydział emerytalny został podzielony na dwa: emerytalny i rent inwalidzkich, z których pierwszy wcielono do departamentu ogólnego (poprzednio zwanego prezydjalnym), a drugi — do departamentu budżeto-

³⁸⁾ Rozporządzenie Prezydenta R. P. z 23 marca 1927 r. D. U. R. P. Nr. 29 poz. 234 i 235.

wego, nadto wydział karny, który poprzednio stanowił część departamentu akcyz i monopolów, a winien załatwiać także sprawy karne — celne, przyłączono, jako wspólny dla paru departamentów, do departamentu ogólnego, który obecnie składa się z 6-ciu wydziałów (poprzednio z 4-ch). Ilość wydziałów w innych departamentach naogół została zmniejszona: w departamencie obrotu pieniężnego z 6 do 5-ciu, w dep. budżetowym z 7 do 6-ciu, w dep. ceł z 6-ciu do 4-ch, w dep. podatków i opł. z 8 do 7-miu, w dep. akcyz i monop. z 5-ciu do 4-ch, w dep. kasowym z 4-ch do 3-ch; departament likwidacyjny został podzielony na cztery wydziały. Ponadto wyodrębniono z dep. ceł osobny inspektorat straży celnej. Należy przyznać iż nowy ustrój jest w swym układzie bardziej ścisły od poprzedniego, a przez zmniejszenie ilości wydziałów osiąga większą koncentrację pracy i nadzoru nad nią. Sprawę najbardziej może sporną — władzy nad personelem urzędów II i I instancji — nowy statut załatwia w ten sposób, iż departamenty fachowe mają „czuwać nad doбором personelu w podległych im działach służby i opracowywać wnioski w sprawach osobowych urzędników tych działów“, a departament ogólny ma „załatwiać na wniosek departamentów fachowych sprawy organizacyjne izb skarbowych oraz dyrekcyj ceł i podległych im urzędów I instancji, z wyjątkiem kontroli skarbowej i straży celnej“.

ROZDZIAŁ II.

WŁADZE I URZĘDY SKARBOWE II-ej i I-ej INSTANCJI.

Jak już wyżej o tem nadmieniono, w końcu września 1918 r. została utworzona w łonie ówczesnego Ministerstwa Skarbu komisja organizacyjna, której zadaniem było opracowanie planu przejścia urzędów skarbowych od okupantów, jak również tymczasowego ustroju administracji skarbowej w b. Królestwie Kongresowem.

W tym celu postanowiono do czasu wprowadzenia jednolitej administracji utworzyć dla b. Królestwa Kongresowego dwanaście delegacyj Ministerstwa Skarbu: w Warszawie, Płocku, Łomży, Kaliszu, Piotrkowie, Częstochowie, Kielcach, Radomiu, Lublinie, Siedlcach, następnie w Białej i Suwałkach, oraz dwa zarządy

skarbowe: w Warszawie dla stolicy i w Łodzi dla miasta i dla powiatów Łódzkiego, Brzezińskiego i części Łaskiego, pozostającej pod okupacją niemiecką.

W skład delegacji wchodził: prezes, trzech członków (do spraw podatków bezpośrednich, podatków pośrednich i kasowości), sekretarz i młodszy urzędnik. Delegacje M. S., jak świadczy ich nazwa, nie stanowiły władz II instancji, miały tylko zadania instrukcyjne. Opracowano również plan rozmieszczenia urzędów I instancji, ustalono ich skład osobowy i etaty delegacji i urzędów.

Po ustąpieniu okupantów delegacje udały się natychmiast do miejsc swego przeznaczenia i objęły urzędy i kasy skarbowe pod władzę i kierownictwo Ministerstwa Skarbu.

W Małopolsce władzę skarbową sprawowała podówczas Krajowa Dyrekcja Skarbu we Lwowie, a na obszarze b. zaboru pruskiego początkowo komisariat naczelnej Rady ludowej, a od listopada 1919 r. departament skarbu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej. W obydwóch tych dzielnicach utrzymano narazie administrację skarbową w jej formach przedwojennych, w Małopolsce uniezależniono ją jednak od władz politycznych i wydzielono inspektoraty skarbowe ze Starostw³⁹⁾.

Po utworzeniu centrali Ministerstwa Skarbu jednym z pierwszych jej zajęć w początkach 1919 r. było opracowanie projektu ustawy o jednolitej organizacji władz i urzędów skarbowych.

Narady, które odbyły się w tym celu w M. S., doprowadziły do ustalenia zasad, a te znalazły swój wyraz w motywach do projektu rządowego.⁴⁰⁾

Pod względem formy postanowiono nadać ustawie charakter ramowy, by wobec różnorodności ustawodawstwa skarbowego w poszczególnych dzielnicach i spodziewanych w przyszłości reform w tej dziedzinie, można było drogą rozporządzeń dostosowywać ówczesne niejednolite urządzenia do ogólnych podstaw.

Pod względem merytorycznym przyjęto jako wytyczne: 1) całkowite oddzielenie administracji skarbowej od politycznej, 2) utworzenie trzechstopniowego ustroju władz: Ministerstwo stanowi instancję III-cią, izby skarbowe w liczbie 12 — 14 dla dość rozległych okręgów są instancją II-gą, podległe izbie skar-

³⁹⁾ Ustawa z 8 kwietnia 1919 r. art. 2, 5 i 6 (Dz. Pr. Nr. 31 poz. 261).

⁴⁰⁾ Druk sejmowy Nr. 915/1919 r.

bowej, lecz ze względów praktycznych i rzeczowych odrębne od siebie urzędy miejscowe — do spraw podatków bezpośrednich i opłat, do spraw akcyzowych i monopolowych i kasy skarbowe działają jako organy I-ej instancji, 3) administracja ceł jest wyodrębniona i niepodporządkowana izbom skarbowym.

Pomyślany jak wyżej ustrój administracyjny władz i urzędów skarbowych I-ej i II-ej instancji różni się pod wielu względami od systemu administracji skarbowej b. państw zaborczych.

Jak wiadomo, w Niemczech i w Austrii administracja podatków bezpośrednich podlegała ogólnym władzom administracyjnym (politycznym), a w Rosji do władz administracyjnych (politycznych) należała egzekucja podatków. Jednakowoż już na lat kilkanaście przed wojną światową tak w Austrii jak i w Niemczech rozlegały się głosy w literaturze fachowej i w sferach parlamentarnych, wzywające do całkowitego wyodrębnienia administracji skarbowej⁴¹⁾. Przemawiały za tem oprócz względów natury politycznej również względy rzeczowe, a mianowicie rozrost podatkowości bezpośredniej i konieczność posiadania znacznej ilości urzędów podatkowych, przez fachowców kierowanych.

W przewidywaniu, iż w Polsce dziedzina podatkowości musi się szeroko rozwinąć i fachowo udoskonalić ze względu na potrzeby Skarbu, autorowie projektu przyjęli zasadę zupełnego wyodrębnienia administracji skarbowej w tym nawet jej dziale, który w dwóch b. państwach zaborczych formalnie podlegał administracji politycznej.

Dwustopniowy ustrój władz w dziedzinie podatków bezpośrednich a trzechstopniowy w podatkach pośrednich (akcyzie), który istniał w Rosji, był podyktowany słabym rozwojem systemu podatków bezpośrednich i opłat, natomiast silnym rozrostem podatków spożywczych, a w szczególności istnieniem monopolu spirytusowego; pociągnęło to za sobą wyodrębnienie zarządu akcyz z izb skarbowych. Niemcy i Austria posiadały ustrój trzech-

⁴¹⁾ W szczególności w Austrii była wysadzona w r. 1913 osobna komisja do zreorganizowania administracji skarbowej, która wypowiedziała się w tym kierunku. p. Bericht des Mitgliedes der Kommission zur Förderung der Verwaltungsreform prof. dr. Josef Redlich, über die Entwicklung und den gegenwärtigen Stand der österreichischen Finanzverwaltung. Wien 1913 Hof und Staats - druckerei.

stopniowy, przyczem zarząd podatków spożywczych, ceł i opłat (należytości) był skoncentrowany.

Projekt polskiej ustawy o organizacji władz i urzędów skarbowych wychodził z założenia, iż trzy rodzaje danin: podatki bezpośrednie, pod. pośrednie i opłaty skarbowe powinny być traktowane z jednakową dbałością o ich wyniki finansowe, że nadzór nad wymiarem i poborem tych różnorodnych danin należy skupić we władzy nadzorczej i odwoławczej II--ej instancji, a sam proces wymiaru i poboru ze względów technicznych różniczkować w instancjach pierwszych. Ponadto ze względu na przewidywany rozrost podatkowości nie uznano za możliwe ograniczyć się tylko do dwóch instancji: izb skarbowych, jako instancji I--ej i Ministerstwa, jako instancji odwoławczej, we wszystkich sprawach podatkowych.

Natomiast zostało uznane za konieczne wyodrębnić zarząd cel z kompetencji izb skarbowych. Przemawiały za tem różne względy. W chwili tworzenia ustawy organizacyjnej ani granic celnych ani administracji cel w Polsce prawie nie było; zorganizowania w sposób jednolity tej obszernej dziedziny nie można było poruczyć poszczególnym izbom skarbowym; musiało ono wychodzić z centrum i mieć jedno sprężyste kierownictwo. Ponadto sprawy celne w Polsce, posiadającej długie i otwarte granice, potrzebujące szczególnie bacznej i uciążliwej ochrony, nie dałyby się do chwili obecnej, a zapewne i w przyszłości, załatwiać z korzyścią dla Państwa przez prezesów izb skarbowych; za wielką byłaby ich odpowiedzialność.

Projekt ustawy, przyjęty przez Radę Ministrów 30 czerwca 1919 roku, został złożony Sejmowi ustawodawczemu w dniu 6 lipca tegoż roku i odesłany do komisji administracyjnej, która go rozpatrzyła i jednogłośnie przyjęła w dniu 18 lipca ⁴²⁾.

Sprawozdanie Komisji, jako też przemówienie referenta na posiedzeniu plenarnem ⁴³⁾ podkreśliło ramowy charakter ustawy, która stwarza tylko szkielet władz, nie wyczerpując treści ich or-

⁴²⁾ Referentem projektu ustawy tak w komisji jak i na plenum Sejmu, był poseł dr. Kiernik, przedstawicielami Ministerstwa dr. Lub. Wyszatycki i B. Markowski.

⁴³⁾ Sprawozdanie stenograficzne z 82 posiedzenia Sejmu ustawodawczego z dn. 31 lipca 1919 r. (str. 74—76).

ganizacji i kompetencji ze względu na różnorodność przepisów skarbowych w poszczególnych dzielnicach; z tych powodów komisja uznała ustawę za tymczasową, uzupełniając odpowiedni jej tytuł. Zarazem jednak sprawozdanie i referat stwierdziły potrzebę i pożytek ustawy i wyraziły zgodę na zasadnicze podstawy projektu rządowego, wprowadzając li tylko zmiany mniejszej wagi: tytuł: „inspektora podatkowego“ zastąpiono tytułem „naczelnika urzędu skarbowego“, położono nacisk na udział czynnika obywatelskiego przy wymierzaniu podatków, uzupełniając odpowiednio p. 4 art. 8, wreszcie dodano art. 13, upoważniający Ministra Skarbu do zmieniania drogą rozporządzeń toku instancji, jako też kompetencji władz i urzędów do rozstrzygania spraw.⁴⁴⁾

Ustawa pod tytułem „o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych“ została jednogłośnie przyjęta przez Sejm w drugim i trzecim czytaniu dn. 31 lipca 1919 r. i ogłoszona w Dzienniku Praw 14 sierpnia 1919 r.⁴⁵⁾. Pomieszczamy ją w załączniku.

Od czasu uchwalenia ustawy do wprowadzenia jej w życie na obszarze pięciu województw centralnych (Białostockiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Łódzkiego i Warszawskiego) i w m. stołecznem Warszawie t. j. do 1 kwietnia 1920 r. upłynęło kilka miesięcy. Przepis wprowadczy i rozporządzenie wykonawcze zostały podpisane przez ówczesnego Ministra Skarbu Wł. Grabskiego w dn. 30 stycznia 1920 r. i ogłoszone w Dzienniku Ustaw 23 lutego⁴⁶⁾; miesiąc marzec zajęło techniczne przygotowanie nowej organizacji. To opóźnienie tłumaczy się licznymi zmianami, które w r. 1919 zachodziły na stanowisku ministra skarbu, a jeszcze bardziej tem, iż centralna władza skarbowa sama ulegała podówczas częstym zmianom organizacyjnym.

Równocześnie z rozporządzeniem wykonawczem do ustawy organizacyjnej zostały wydane:

a) tymczasowe przepisy o sposobie pobierania przychodów i do-

⁴⁴⁾ Wprowadzenie tego artykułu okazało się w praktyce niejednokrotnie bardzo potrzebnem przy ujednostajnianiu administracji skarbowej.

⁴⁵⁾ Nr. 65 poz. 391.

⁴⁶⁾ Redaktorami rozporządzenia wykonawczego byli: Lub. Wyszyński (ówczesny szef sekcji prezydjalnej M. S.) i Bol. Markowski.

konywania wydatków przez Władze i Urzędy państwowe z 26 stycznia 1920 r.

- b) instrukcja dla kas skarbowych z 4 lutego 1920 r.
- c) instrukcja rachunkowa dla izb skarbowych z 2 marca 1920 r.
- d) instrukcja biurowa dla izb i urzędów skarbowych z 12 lutego 1920 r.⁴⁷⁾.

Rozporządzenia Ministra Skarbu z 21 maja i 11 czerwca 1920 r.⁴⁸⁾ dostosowały przepisy organizacyjne do warunków i potrzeb dwóch większych miast: Warszawy i Łodzi. Utworzono w Warszawie pięć, a w Łodzi trzy urzędy skarbowe dla poszczególnych dzielnic tych miast; sprawy opłat stemplowych i podatku spadkowego zostały poruczone I-emu urzędowi w Warszawie i II-emu w Łodzi.

W niespełna rok po wydaniu przepisów organizacyjnych zaszła potrzeba wprowadzenia pewnej zmiany w ustroju izb skarbowych, a mianowicie utworzenia osobnego wydziału V-go dla opłat stemplowych i podatku od spadków i darowizn. Rozporządzenie z 30 stycznia 1920 r. podzieliło izby skarbowe na cztery wydziały: I —ogólny do spraw osobowych, gospodarczych, kancelaryjnych i t. p. i trzy fachowe: II — podatków bezpośrednich, obejmujący narazie również i opłaty (stemplowe i od spadków i darowizn)⁴⁹⁾, III—kasowy, IV—akcyz i monopolów państwowych. Wobec znacznego rozrostu czynności w wydziale II-im i konieczności pozyskania dla działów opłat stemplowych odpowiednich fachowych kierowników, rozporządzenie Ministra Sk. z 20 stycznia 1921 r.⁵⁰⁾ nakazało wydzielenie od 15 marca 1921 r. spraw, dotyczących opłat stemplowych i podatku od spadków

⁴⁷⁾ Przepisy i instrukcje rachunkowe są pomieszczone w Monitorze Polskim Nr. Nr. 59 — 64 z r. 1920, jak również w Dz. Urz. M. S. Nr. Nr. 5, 8 i 12 poz. 107, 131 i 165; instrukcja biurowa — w Dz. Urz. M. S. Nr. 10 poz. 147. Przepisy rachunkowe i kasowe zostały opracowane przez komisję, złożoną z ś. p. Koniuszewskiego (naczelnika wydziału kasowego Min. Sk.), Edwarda Zienkowskiego, Bolesława Markowskiego, Bolesł. Majewskiego i ś. p. Kobierzyckiego; instrukcja biurowa przez Lub. Wyszatyckiego i St. Ziółkowskiego.

⁴⁸⁾ Dz. Urz. M. Sk. Nr. Nr. 21 i 22 poz. 309 i 322.

⁴⁹⁾ „do czasu utworzenia dla nich osobnego wydziału“ p. § 13 rozp. wykon.

⁵⁰⁾ Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 10/11 poz. 112.

i darowizn z wydziału II-go i utworzenie dla nich odrębnego wydziału V-go.

Wprowadzona w r. 1920 w województwach środkowych organizacja władz i urzędów skarbowych została w następnych latach stopniowo rozszerzona na cały obszar Rzeczypospolitej.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 21 marca 1921 r.⁵¹⁾ rozciągnęło moc obowiązującą ustawy organizacyjnej z 31 lipca 1919 r. na ziemie, przyłączone do obszaru Rzplitej na podstawie umowy podpisanej w Rydze dn. 21 października 1920 r. W wykonaniu powyższego rozporządzenia zostały utworzone w pierwszej połowie 1921 r. izby skarbowe w Brześciu dla województw nowogrodzkiego i poleskiego i w Łucku dla województwa wołyńskiego⁵²⁾, a powiaty Grodzieński, Wołkowyski i Białostocki przyłączono do okręgu izby skarbowej Białostockiej i utworzono w nich urzędy skarbowe I-ej instancji⁵³⁾. Istniejące poprzednio na zasadzie rozporządzeń b. zarządu cywilnego ziem wschodnich (wzgl. b. tymczasowego zarządu terenów przyfrontowych i etapowych, jako też b. zarządu ziem Wołynia i frontu podolskiego) na terenie tych ziem inspektoraty akcyzowe zostały zniesione i zamiast nich wprowadzono urzędy akcyz i monopolów⁵⁴⁾.

W tym samym czasie zrobiono pierwszy krok ku wprowadzeniu nowej organizacji władz skarbowych na obszarze Małopolski. Od 1 czerwca 1921 r. została rozwiązana Dyrekcja Skarbu we Lwowie i utworzone izby skarbowe: we Lwowie dla województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego i w Krakowie dla województwa krakowskiego⁵⁵⁾. Do izb tych zastosowano przepisy rozporządzenia organizacyjnego z 30 stycznia 1920 r. z pewnemi zmianami: izbom zostały czasowo podporządkowane sprawy celne, dla których utworzono osobne wydziały VI-te; z zakresu działania izby skarbowej w Krakowie na-

⁵¹⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 35 poz. 205.

⁵²⁾ Rozporz. Min. Skarbu z 28 kwietnia 1921 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 39 poz. 243.

⁵³⁾ Rozporz. Min. Skarbu z 25 kwietnia 1921 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 39 poz. 241.

⁵⁴⁾ Rozporz. Min. Skarbu z 3 lipca 1921 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 64 poz. 408.

⁵⁵⁾ Rozporz. Min. Skarbu (J. K. Steczkowskiego) z 27 kwietnia 1921 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 41 poz. 254.

razie wyłączono zarząd gospodarki spirytusowej, sprawy emerytalne i sprawy katastru gruntowego i przekazano je izbie skarbowej lwowskiej na całym obszarze Małopolski. Ustrój władz skarbowych I-ej instancji pozostał niezmieniony „aż do dalszego zarządzenia“. Z powodu wielkiej ilości spraw emerytalnych, ześrodkowanych w izbie skarbowej lwowskiej, został dla nich utworzony w końcu 1921 r. osobny wydział VII-my emerytalny⁵⁶⁾. W tem miejscu zaznaczyć należy, że rozporządzeniem M. S. z 5 marca 1923 r. sprawy emerytalne zostały skupione w trzech izbach skarbowych: warszawskiej, poznańskiej i krakowskiej⁵⁷⁾.

Z początkiem 1922 r. unifikacja administracji skarbowej objęła województwa poznańskie i pomorskie, które posiadały do końca 1921 r. osobne Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej i autonomiczną skarbowość (departament skarbowy w Poznaniu i odrębny budżet). Rozporządzeniem z 21 grudnia 1921 r. Rada Ministrów przekazała Ministrowi Skarbu administrację skarbową na obszarze b. dzielnicy pruskiej z dniem 1 stycznia 1922 r.⁵⁸⁾. Objęcie administracji formalnie zostało załatwione rozporządzeniem Ministra Skarbu, powziętem w porozumieniu z Ministrem b. dzielnicy pruskiej 22 stycznia 1922 roku⁵⁹⁾. Już poprzednio jednak wydał Minister b. dzielnicy pruskiej 23 września 1921 r. rozporządzenie o organizacji władz i urzędów skarbowych w b. dzielnicy pruskiej, całkowicie niemal wzorowane na przepisach ustawy z 31 lipca 1919 r. i rozporządzenia z 30 stycznia 1920 r. z temi zmianami, które były podówczas konieczne ze względu na odmienne ustawy podatkowe i na inny ustrój kontroli skarbowej, jako też kasowości w województwach poznańskim i pomorskim⁶⁰⁾. Rozporządzenie to z chwilą objęcia przez Ministerstwo Skarbu administracji skarbowej na obszarze b. dzielnicy pruskiej, zostało utrzymane w mocy ze zmianami dotyczącymi spraw, przekazanych kompetencji Ministerstwa.

⁵⁶⁾ Na zasadzie rozporządzenia Ministra Sk. z 25 października 1921 r.

⁵⁷⁾ Dz. U. R. P. Nr. 39/1923 poz. 271.

⁵⁸⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 4/1922 poz. 19.

⁵⁹⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 11 poz. 101.

⁶⁰⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 101/1921 poz. 724.

W drugiej połowie 1922 r. ogólnopanstwową administrację skarbową wprowadzono na obszarze ziemi wileńskiej. Nastąpiło to na mocy rozporządzeń: a) Rady Ministrów z 19 czerwca 1922 r. o tymczasowym ustroju władz skarbowych na ziemi wileńskiej i o rozciągnięciu na tę ziemię niektórych ustaw i rozporządzeń⁶¹⁾, b) Ministra Skarbu z 11 lipca 1922 r. o utworzeniu izby skarbowej i urzędów skarbowych na obszarze ziemi wileńskiej⁶²⁾. Do obszaru tej ziemi zostały włączone narazie powiaty: wileński, oszmiański, święciański i trocki, wkrótce jednak na zasadzie rozporządzenia Min. Sk. z 23 listopada 1922 r.⁶³⁾ wcielono do okręgu izby skarbowej wileńskiej powiaty: bractawski, dziśnieński, duniłowiczowski i wilejski, wyłączone z okręgu izby skarbowej poleskiej (w Brześciu).

Równocześnie zwolna postępowało dostosowywanie administracji skarbowej w Małopolsce do przepisów ustawy organizacyjnej z 31 lipca 1919 r.

Z dniem 1 stycznia 1922 r. zniesiono urzędy podatkowe⁶⁴⁾, a na ich miejsce utworzono kasy skarbowe, sprawy zaś należytościowe (opłat stemplowych i podatku od spadków i darowizn), które wchodziły w zakres działania urzędów podatkowych, przekazano inspektoratom skarbowym⁶⁵⁾; rozstrzyganie rekursów przeciwko wymiarom należitości, uskutecznianym przez inspektoraty, poruczono izbom skarbowym⁶⁶⁾. Ponieważ ilość kas skarbowych (b. urzędów podatkowych) w Małopolsce była nadmierną i nie odpowiadała przepisom ustawy organizacyjnej (art. 4), jak również wymaganiom natury oszczędnościowej, przystąpiono do stopniowego zwijania kas, istniejących po za siedzibami inspektoratów skarbowych w Małopolsce i w ciągu 1922 — 1924 roku

⁶¹⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 51 poz. 458.

⁶²⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 58 poz. 522.

⁶³⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 112 poz. 1020.

⁶⁴⁾ Pozostałość b. organizacji skarbowej austriackiej.

⁶⁵⁾ Rozporządzenie Min. Sk. z 4 stycznia 1922 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 6 poz. 46.

⁶⁶⁾ Rozporządzenie Min. Sk. z 4 stycznia 1922 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 48 poz. 430.

zniesiono ich ogółem 90⁶⁷⁾). Aby przez zwinięcie kas w miejscowościach położonych po za siedzibami inspektoratów nie utrudnić publiczności wpłacania należności na rzecz Skarbu Państwa, zezwolono na uiszczanie wpłat na ręce poborców (sekwestratorów) skarbowych, mających miejsca służbowe po za siedzibą kasy.

Ujednostajnienie organizacji kas skarbowych na całym obszarze Rzplitej zostało umożliwione przez wprowadzenie w ciągu 1922 roku jednolitych dla całego Państwa przepisów rachunkowo-kasowych, wydanych przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Najwyż. Izbą Kontroli 24 listopada 1921 r.⁶⁸⁾, które położyły kres trzem odrębnym systemom rachunkowości i kasowości państwowej⁶⁹⁾. Uzupełnienie przepisów rachunkowo-kasowych stanowiły wydane 26 czerwca 1922 r. przepisy o prowadzeniu rachunkowości podatków bezpośrednich⁷⁰⁾.

Następstwem powyżej wskazanej reformy było zniesienie w marcu 1923 r. dawnej Krajowej Kasy Skarbowej i osobnej kasy wydziału samorządowego we Lwowie, tudzież filialnej kasy krajowej w Krakowie i utworzenie we Lwowie kas skarbowych A. i B., a w Krakowie kasy skarbowej II⁷¹⁾.

W końcu 1922 roku została przeprowadzona reorganizacja t. zw. administracji podatkowych we Lwowie i w Krakowie⁷²⁾, zamiast których utworzono we Lwowie pięć, a w Krakowie trzy inspektoraty skarbowe (urzędy sk. podatków bezpośrednich

⁶⁷⁾ Na zasadzie rozporządzenia Min. Sk. z 19 czerwca 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 51 poz. 464) zwinięto 41 kas, na mocy rozp. z 30 sierpnia 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 75 poz. 683) 37 kas; rozporządzeniami z 5 stycznia i 24 listopada 1923 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 5 poz. 35 i Nr. 30 poz. 184) wreszcie 30 listopada i 22 grudnia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 167 poz. 973 i Nr. 117 poz. 1062) zwinięto jeszcze 12 kas, pozostałych po za siedzibami inspektoratów.

⁶⁸⁾ Dz. Urzęd. M. S. Nr. 45 poz. 564 — 567.

⁶⁹⁾ p. pracę Romana Czauderny, dyrektora depar. kasowego M. S. p. t. „Rachunkowość i Kasowość Państwowa w Polsce do r. 1925“, Warszawa 1925 r.

⁷⁰⁾ Dz. Urz. M. S. Nr. 17 poz. 261.

⁷¹⁾ Rozporz. Min. Skarbu z 15 marca 1923 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 31 poz. 201.

⁷²⁾ Zarządy wymiarowe w większych miastach.

i opłat sk.⁷³⁾. Z kolei przystąpiono do uregulowania spraw, dotyczących katastru gruntowego w Małopolsce. Czasowo poruczony wyłącznie izbie skarbowej we Lwowie zarząd archiwum map katastralnych, oddziałów dla rekonstrukcji operatów katastralnych i spraw osobowych urzędników miernictwa—został podzielony rozporządzeniem Min. Sk. z 31 marca 1922 r.⁷⁴⁾ między izby skarbowe lwowską i krakowską według właściwości terytorjalnej, a w ciągu roku 1923 i 1924 przeprowadzono zmiany w rozmieszczeniu biur (ewidencji) katastru gruntowego i zwinięto 17 z nich przez połączenie okręgów katastralnych⁷⁵⁾. W następnych latach zarządzono jeszcze kilka dalszych zmian⁷⁶⁾ w urzędach katastralnych.

Gdy mowa o katastrze gruntowym, należy zaznaczyć, iż wydziały miernicze i urzędy katastralne w województwach poznańskim i pomorskim początkowo podlegały Ministerstwu Robót Publicznych. Celem wprowadzenia jednolitości w kompetencji władz, rozporządzenie Rady Ministrów z 9 września 1925 r.⁷⁷⁾ podporządkowało te urzędy Ministrowi Skarbu z dniem 1 stycznia 1926 roku.

Po uskutecznieniu zmian w organizacji urzędów skarbowych, dokonanych w Małopolsce w ciągu lat 1922—1924 włącznie, pozostało do załatwienia jedno jeszcze zarządzenie unifikacyjne, a mianowicie zreformowanie małopolskich dyrekcyj okręgów skarbowych⁷⁸⁾, które stanowiły pierwszą instancję dla spraw podatków spożywczych i należitości (opłat stemplowych i podatku od spadków i darowizn). Uczyniło to rozporządzenie Ministra

⁷³⁾ Rozporz. Min. Sk. z 4 października i z 3 grudnia 1922 r. o częściowej organizacji władz podatkowych I-szej instancji we Lwowie (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 860) w Krakowie (Dz. Ust. R. P. Nr. 115 poz. 1044).

⁷⁴⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 30 poz. 248.

⁷⁵⁾ Na zasadzie sześciu rozporz. Min. Sk. z 28 marca, 2 i 31 lipca 1923 r., z 29 lutego, 30 maja i 30 lipca 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. Nr. 4, 76 i 84 z 1923 i Nr. Nr. 28, 58 i 68 z 1924 r.

⁷⁶⁾ Rozp. Min. Sk. z 12 grudnia 1925 r., 22 maja i 15 września 1926 r. zniosły jeszcze trzy ewidencje a dwie restytuowały (Dz. Ust. R. P. Nr. 127/25 p. 909 Nr. Nr. 52 i 99/1926 p. p. 309 i 572.

⁷⁷⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 8 poz. 691.

⁷⁸⁾ Władze I instancji w dziale podatków spożywczych, spraw celnych i opłat (należitości) skarbowych.

Skarbu z 1 kwietnia 1925 r.⁷⁹⁾), które z dniem 1 września t. r. zniosło 17 dyrekcyj okręgów skarbowych i wprowadziło zamiast nich tyleż urzędów akcyz i monopolów, wydzielając z dyrekcji sk. administrację należytości i przenosząc ją do właściwych inspektoratów skarbowych. Rozporządzenie to zmieniło zarazem tytuł „inspektoratów skarbowych“, nadając im nazwę, przyjętą w ustawie organizacyjnej z 31 lipca 1919 r. „urzędów skarbowych podatków i opłat skarb.“

Równocześnie, aczkolwiek odrębnie, następowało organizowanie celnictwa w sposób jednolity dla całej Rzplitej. Na zasadzie uchwały Sejmu z 1 sierpnia 1919 r., udzielającej Ministrowi Skarbu prawa wydawania przepisów celnych, dokonano organizacji urzędów celnych na tych granicach, które podówczas były już ustalone. Po wydaniu 15 stycznia 1921 r. rozporządzenia Rady Ministrów o przekazaniu Ministrowi Skarbu zarządu spraw celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej⁸⁰⁾), zostały zorganizowane urzędy celne na granicy województw poznańskiego i pomorskiego z Niemcami i Dyrekcja ceł w Poznaniu⁸¹⁾). W r. 1922 po przyłączeniu do Polski części ziemi Górnosląskiej powstała Dyrekcja ceł w Mysłowicach i urzędy celne na granicy województwa Śląskiego⁸²⁾). W tymże roku rozporządzenie Rady Ministrów z 11 października⁸³⁾) ustanowiło dyrekcje ceł jako okręgowe władze II instancji na obszarze b. zaborów rosyjskiego i austriackiego z siedzibami w Warszawie, Wilnie i Lwowie. Organizację i zakres działania dyrekcji ceł unormowało rozporządzenie Min. Skarbu z 24 marca 1923 r.⁸⁴⁾). Wskutek utworzenia Dyrekcji ceł we Lwowie dla województw małopolskich, zniesiono osobne wydziały VI-te dla spraw celnych w izbach skarbowych lwowskiej i kra-

⁷⁹⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 38 poz. 263.

⁸⁰⁾ Dz. Ust. Nr. 9 poz. 44.

⁸¹⁾ Rozp. M. S. z 29 kwietnia 1921 r. w przedmiocie tymczasowego ustroju władz i urzędów celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 39 poz. 244).

⁸²⁾ p. art. 4 ustawy z 16 czerwca 1922 r. o rozciągnięciu na ziemię górnosląską Konstytucji Rzplitej Polskiej i niektórych innych ustaw (Dz. Ust. R. P. Nr. 46 p. 388) tudzież rozporz. Departamentu Ceł z 17 czerwca 1922 r. Nr. 2589/22.

⁸³⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 91 poz. 846.

⁸⁴⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 38 poz. 258.

kowskiej. Wszystkie powyższe zarządzenia zostały usankcjonowane ustawą z dn. 31 lipca 1924 r. o uregulowaniu stosunków celnych⁸⁵⁾. Na zasadzie tej ustawy wydał Minister Skarbu już w roku 1926 b. ważne rozporządzenie o organizacji Straży celnej⁸⁶⁾ uzupełniające przepisy o ustroju celnictwa. Wreszcie zaznaczyć należy, iż po wydaniu ustawy karnej skarbowej z 2 sierpnia 1926 r. rozporządzenie Min. Sk. z 6 grudnia 1926 r. ustaliło urzędy celne (w ogólnej liczbie 57), upoważnione do przeprowadzania śledztw oraz rozstrzygania spraw karnych, i ich właściwość terytorjalną⁸⁷⁾.

W sposób powyżej nakreślony została przeprowadzona w ciągu lat sześciu z górą, jednolita organizacja władz i urzędów skarbowych, oparta na ustawie z 31 lipca 1919 r., na obszarze całej Rzplitej, z wyjątkiem, jak dotychczas, województwa Śląskiego.

Na Śląsku Górnym i Cieszyńskim, posiadającym, jak wiadomo, autonomję prowincjonalną, przewidzianą w statucie organizacyjnym województwa śląskiego⁸⁸⁾ z 15 lipca 1920 r., istnieje wydział skarbowy, stanowiący część składową urzędu wojewódzkiego. Kompetencja wydziału jest o tyle szerszą od zakresu działania izb skarbowych, iż należą do niego sprawy odrębnego budżetu śląskiego, jako też sprawy finansów komunalnych, pozatem

⁸⁵⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 80 poz. 777.

⁸⁶⁾ Rozp. Min. Sk. z 29 stycznia 1926 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 18 poz. 105. W związku z nim znajduje się rozp. M. S. z 20 listopada 1926 r. o umundurowaniu Straży celnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 121 poz. 701).

⁸⁷⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 122 poz. 708. Są to najważniejsze pod względem znaczenia i najruchliwsze urzędy celne (49 klasy I. i 8 klasy II).

⁸⁸⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 73 poz. 497. Do Sejmu śląskiego należy: ustalanie dorocznego budżetu i zatwierdzanie zamknięć rachunkowych, zaciąganie pożyczek wojewódzkich, nakładanie podatków i opłat publicznych śląskich. Do czasu ustalenia w równobrzmiących ustawach państwowej i śląskiej zakresu spraw Sejmu Śląskiego w dziedzinie skarbowości i wzajemnego stosunku administracji skarbowej państwowej i śląskiej, dochód z podatków i opłat, pobieranych ze Śląska wpływa do skarbu śląskiego (z pewnymi wyjątkami, jak cła, podatek majątkowy), który też prowadzi administrację podatkową. Z tych dochodów oddaje Skarb Śląski na potrzeby ogólnie państwowe część, odpowiadającą liczbie mieszkańców i sile podatkowej Śląska (tangente).

P. artykuł dr. M. Bielaka „Władztwo Skarbowe w województwie Śląskim“ w Czasopiśmie Skarbowem zeszyt 6 czerwiec 1927 r.

ustrój wydziału niewiele się różni od organizacji izb, niema też znaczniejszych różnic w ustroju urzędów skarbowych I instancji. Gdyby więc stosunek skarbu śląskiego do skarbu państwa uległ zmianie, unifikacja organizacji władz i urzędów skarbowych śląskich z ustrojem administracji skarbowej na innych obszarach Rzplitej, nie nastręczyłaby znaczniejszych trudności.

* *

Ostatnie lata przyniosły pewne uzupełnienia ustroju władz i urzędów skarbowych, spowodowane bądź powołaniem do życia nowych tworów organizacyjnych, bądź wydaniem przepisów, regulujących dawniejsze urzędy.

Do pierwszych należy utworzenie w marcu 1925 r. przy wydziałach IV-ch izb skarbowych oddziałów Dyrekcji Państwowego monopolu spirytusowego na zasadzie rozporządzenia Min. Skarbu z 22 stycznia 1925 r. i okólnika Departamentu akcyz i monopolów⁸⁹⁾. Do przepisów, wywołanych utworzeniem monopolu spirytusowego a mających charakter organizacyjny, wypada zaliczyć również zarządzenie Ministra Skarbu z 18 grudnia 1925 roku o współdziałaniu urzędników skarbowych z działu podatków pośrednich (akcyz i monopolów) w nadzorze nad przedsiębiorstwami i zakładami Dyrekcji Pañ. Mon. Spir.⁹⁰⁾, określające stosunek władz skarbowych II i I instancji do monopolu spirytusowego, jako przedsiębiorstwa państwowego.

Do grupy drugiej zaliczamy ważne pod względem organizacyjnym, rozporządzenie Ministra Skarbu z 24 czerwca 1925 r.⁹¹⁾ w celu wykonania dawniej już wydanej ustawy z 14 grudnia 1923 roku (o uprawnieniach organów wykonawczych władz skarbowych)⁹²⁾. Rozporządzenie to w sposób ścisły ustaliło skarbowe

⁸⁹⁾ Organizowanie Monopolu Spirytusowego, wprowadzonego ustawą z dn. 31 lipca 1924 r. (Dz. Ust. Rzeczp. Nr. 78 poz. 756) trwało przez lata 1925 i 1926. Patrz: Rozp. Min. Skarbu z 22 stycznia 1925 r. okólniki Dep. Akc. i Mon. z 17 marca 1925 r. Nr. 5687 i Dyr. Pañ. Mon. Sp. Nr. Nr. 61, 62 (Dz. Urz. Min. Sk. Nr. Nr. 11, 29 poz. 336, 614 i 615 z roku 1925).

⁹⁰⁾ Monitor Polski Nr. 2 poz. 6 z roku 1926.

⁹¹⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 83 p. 576.

⁹²⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 5/1924 r. p. 37.

organy wykonawcze (kontrolerów—buchalterów, kontrolerów akcyzowych, sekwestratorów i straż celną), ich prawa i obowiązki. W związku z rzeczonem rozporządzeniem pozostaje drugie, również ważne z tejże daty o organizacji Kontroli Skarbowej (akcyzowej), zawierające jednolite przepisy dla tej gałęzi służby⁹³). Uzupełnieniem pomienionego rozporządzenia jest instrukcja z 26 października 1926 roku dla Kontroli Skarbowej „przydzielonej” (przeznaczonej) do dozoru salin wzgl. kopaliń soli⁹⁴). Do tejże grupy należy wydana przez Ministra Skarbu 17 maja 1926 r. instrukcja o przymusowym ściąganiu państwowych podatków i opłat, tudzież innych należności skarbowych⁹⁵). Ma ona przede wszystkim duże znaczenie pod względem unifikacyjnym, gdyż wprowadza jednolite przepisy postępowania egzekucyjnego w całym Państwie, o ile na to pozwalają różnorodne normy prawodawstwa cywilnego, jest też ważną pod względem organizacyjnym, ustala bowiem organy wykonawcze władz egzekucyjnych (sekwestratorów, a w razie potrzeby specjalnie delegowanych urzędników skarbowych, jako też organy samorządowe).

W związku z instrukcją egzekucyjną pozostaje rozporządzenie Ministrów Skarbu i Sp. Wewnętrznych z 14 stycznia 1925 roku⁹⁶) o przekazaniu czynności poboru podatku gruntowego na obszarze województw krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego organom samorządu gminnego. Pobór podatku gruntowego w innych dzielnicach Państwa oddawna należał do organów gminnych, rozporządzenie więc z 14 stycznia 1925 r. poczytywać należy za jedno z zarządzeń unifikacyjnych. Z pomocy organów samorządu administracja skarbową korzysta również i w innych wypadkach tam, gdzie ustawy podatkowe to przewidują, np. wymiar i pobór podatku od nieruchomości miejskich i niektórych wiejskich, jako też podatku od lokatorów uskuteczniają magistraty miast wzgl. wydziały powiatowe.

Wreszcie w tejże grupie mieszczą się liczne zarządzenia, wydane przy stopniowym wprowadzaniu w życie ustawy o państwo-

⁹³) Monitor Polski Nr. 193 p. 849.

⁹⁴) Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 31 poz. 326.

⁹⁵) Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 15 poz. 168.

⁹⁶) Dz. Ust. R. P. Nr. 9 poz. 65.

wej służbie cywilnej z 17 lutego 1922 roku⁹⁷⁾. Należy do nich przede wszystkim rozporządzenie Rady Ministrów z 26 czerwca 1924 r., ustalające tabelę stanowisk we władzach i urzędach państwowych oraz tytuły do stanowisk przywiązane⁹⁸⁾. Jego uzupełnienie stanowią wydane w r. 1925 rozporządzenia Rady Ministrów:

- 1) z 7 stycznia — o komisjach kwalifikacyjnych, czynnych przy władzach naczelnym i władzach bezpośrednio podległym naczelnym⁹⁹⁾;
- 2) z 7 i 16 stycznia—o służbie przygotowawczej i egzaminie (praktycznym) kandydatów na stanowiska urzędników: a) administracyjnych I kategorii, b) administracyjnych II kategorii, c) technicznych I kategorii, d) rachunkowych i kasowych II kategorii¹⁰⁰⁾;
- 3) z 16 stycznia o wykazach stanu służby¹⁰¹⁾;
- 4) z 13 maja o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska III kategorii¹⁰²⁾;
- 5) z 3 czerwca r. 1925 i z 17 marca 1926 r. o zmianach i uzupełnieniach rozporządzenia z 26 czerwca 1924 roku¹⁰³⁾ i kilka innych mniejszej wagi.

Nie bez wpływu na ustrój władz była również ustawa z 17 lutego 1922 r. o organizacji władz dyscyplinarnych i o postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko funkcjonariuszom państwowym¹⁰⁴⁾, która powołała do życia komisje dyscyplinarne: naj-

⁹⁷⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 21 poz. 164.

⁹⁸⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 64 p. 630. Rozporządzenie to między innymi zmieniło przewidziany w ustawie z 31 lipca 1919 roku tytuł „dyrektora Izby Skarbowej“ na „Prezesa izby Skarbowej“ i niektóre inne nazwy urzędników ustalone poprzednio w rozporządzeniu wykonawczem ustawy powyższej np. „naczelnik Kasy skarbowej“ zamiast „skarbnik“, „skarbnik“ zamiast „kasjer“ i t. p. Urzędnicy zostali podzieleni na trzy kategorie (referendarskich, rachunkowych i kancelaryjnych); w każdej kategorii określono stanowiska i przywiązane do nich stopnie służbowe.

⁹⁹⁾ D. Ust. R. P. Nr. 6 poz. 50.

¹⁰⁰⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 6, 11 i 16 poz. 49, 78, 79 i 103.

¹⁰¹⁾ Dz. Ust. R. P.

¹⁰²⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 60 p. 424.

¹⁰³⁾ Dz. Ust. R. P. 67/25 r. p. 470 i Nr. 31/26 r.

¹⁰⁴⁾ Dz. Ust. R. P. Nr. 21. p. 165. Pewne zmiany w tej ustawie wprowadziły dwie późniejsze ustawy z 28 lipca 1922 r. i z 21 marca 1924 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 65/22 r. p. 682 i Nr. 31/24 r. poz. 307.

wyższą przy prezydencie ministrów, wyższe przy władzach naczelnych i komisje pierwszych instancji przy władzach bezpośrednio podległych władzom naczelnym (w skarbowości — przy lzbach skarbowych).

*

*

*

Ustawa organizacyjna z 31 lipca 1919 r. (w art. 4) przewiduje tworzenie urzędów skarbowych podatków i opłat, jakoteż kas skarbowych zasadniczo w każdym powiecie i to w siedzibie administracyjnego urzędu powiatowego, zarazem jednak upoważnia Ministra Skarbu do tworzenia w razie potrzeby większej ilości urzędów w obrębie bądź jednego powiatu, bądź większego miasta.

W miarę rozrostu czynności, ilość urzędów wymiaru i poboru podatków bezpośrednich okazywała się być niewystarczającą, zwłaszcza na obszarach wielkich miast i ośrodków przemysłowych. Wywołało to konieczność dokonywania podziału urzędów i rozmieszczania ich w ten sposób, aby były bardziej zbliżone do płatników podatków; zachodziły też potrzeby przenoszenia urzędów.

Proces ten w latach 1920 — 24 był jeszcze słaby.

W roku 1921 utworzono w dąbrowskiem zagłębiu górniczem w obrębie powiatu będzińskiego, (który posiadał urząd skarbowy i kasę w Sosnowcu) drugi jeszcze urząd i kasę w Zawierciu¹⁰⁵); w r. 1922 otwarto drugą kasę skarbową w Warszawie¹⁰⁶; w r. 1923 wydzielono w Warszawie i w Łodzi z zakresu działania urzędów pod. i opłat—sprawy opłat stempl. i pod. od spadków i darowizn i utworzono dla nich osobne urzędy¹⁰⁷); w r. 1924 zreorganizowano urzędy skarbowe na obszarze m. Wilna przez utworzenie trzech urzędów dla podatków bezpośrednich i jednego osobnego urzędu do spraw stemplowych i podatku od spadków i darowizn¹⁰⁸), zwinięto inspektorat skarbowy w Podgórzu

¹⁰⁵) Rozporządzenie Min. Sk. z 12 maja 1921 r. Dz. U. R. P. Nr. 45 poz. 274.

¹⁰⁶) Zarządzenie Min. Sk. z 9 marca 1922 r. L. 489.

¹⁰⁷) Rozp. Min. Sk. z 16 maja 1923 r. Dz. U. R. P. Nr. 55 p. 394.

¹⁰⁸) Rozp. Min. Sk. z 3 marca 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 22 p. 243.

pod Krakowem a otwarto go w Makowie (małopolskim)¹⁰⁹⁾, utworzono urząd skarbowy i kasę w Kostopolu (woj. wołyńskie) na skutek powstania osobnego powiatu kostopolskiego¹¹⁰⁾.

W latach 1925 — 1926 zmiany stają się częstsze.

W r. 1925 było ich sześć: przekształcenie od 1 lutego II kasy skarbowej w Warszawie na kasę pomocniczą¹¹¹⁾, utworzenie w Zagłębiu dąbrowskiem trzeciego urzędu skarbowego i kasy z siedzibą w Będzinie¹¹²⁾, zwinięcie kasy skarbowej w Sejnach i przeniesienie jej agend na kasę w Suwałkach¹¹³⁾, podzielenie urzędu skarbowego pod. i opł. w Równem na dwa osobne urzędy—dla miasta Równego i dla powiatu rówieńskiego¹¹⁴⁾, utworzenie na obszarze m. Łodzi zamiast trzech — sześciu urzędów skarbowych pod. i opł.¹¹⁵⁾, zreorganizowanie pod względem właściwości terytorjalnej urzędów skarbowych w Poznaniu i w powiecie poznańskim¹¹⁶⁾.

W roku 1926 zaszło również kilka dość ważnych zmian, jako to: utworzenie w Lublinie zamiast jednego urzędu skarbowego, wspólnego dla miasta i powiatu, dwu osobnych urzędów¹¹⁷⁾, przeniesienie urzędu skarb. i kasy z Duniłowicz do Postaw wskutek zmiany siedziby urzędu powiatowego¹¹⁸⁾, utworzenie osobnego urzędu sk. i kasy w Stolinie dla powiatu stolińskiego, zamiast wspólnych dla dwu powiatów urzędu i kasy w Duniłowiczach¹¹⁹⁾, zorganizowanie w mieście Warszawie zamiast pięciu — trzydziestu trzech urzędów skarbowych¹²⁰⁾, a w Bydgoszczy dwóch — dla miasta i powiatu zamiast jednego¹²¹⁾, utworzenie w m. Po-

¹⁰⁹⁾ Rozp. Min. Sk. z 27 lipca 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 68 p.p.664 i 665.

¹¹⁰⁾ Rozp. Min. Sk. z 22 grudnia 1924 r. Dz. U. R. P. Nr.118 p. 1077.

¹¹¹⁾ Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 5 poz. 75.

¹¹²⁾ Rozp. Min. Sk. z 16 stycznia 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 9 p. 67.

¹¹³⁾ Rozp. Min. Sk. z 17 stycznia 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 9 p. 68.

¹¹⁴⁾ Rozp. Min. Sk. z 25 czerwca 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 70 p. 493.

¹¹⁵⁾ Rozp. Min. Sk. z 28 sierpnia 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 92 p. 646.

¹¹⁶⁾ Rozp. Min. Sk. z 12 sierpnia 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 94 p. 669.

¹¹⁷⁾ Rozp. Min. Sk. z 16 lutego 1926 r. Dz. U. R. P. Nr. 22 p. 132.

¹¹⁸⁾ Komunikat z 31 marca 1926 r. Dz. Urz. M. S. Nr. 9 poz. 127.

¹¹⁹⁾ Rozp. Min. Sk. z 23 marca 1926 r. Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 193.

¹²⁰⁾ Rozp. Min. Sk. z 24 kwietnia 1926 r. Dz. U. R. P. Nr. 36 p. 228.

¹²¹⁾ Rozp. Min. Sk. z 19 paździer. 1926 r. Dz. U. R. P. Nr. 114 p. 664.

znaniu trzech urzędów skarbowych zamiast jednego ¹²²⁾, uruchomienie w Siemiatyczach ekspozytury Bielskiego urzędu skarbowego ¹²³⁾ dla części powiatu bielskiego. Wreszcie w pierwszym półroczu 1927 r. podzielono urząd skarbowy w Białymstoku, wspólny dla miasta i powiatu, na dwa odrębne urzędy ¹²⁴⁾.

Z umysłu zostały szczegółowo przytoczone wszystkie zarządzenia, dotyczące powiększenia ilości urzędów podatków bezpośrednich i opłat skarbowych, aby zobrazować w sposób konkretny, w jakich miejscowościach i kiedy stawało się koniecznem różniczkowanie organów wymiarowych i poborowych w tym dziale danin państwowych ¹²⁵⁾.

Stosownie do ustawy organizacyjnej — drugą grupę władz skarbowych I instancji stanowią urzędy akcyz i monopolów. Minister Skarbu władny jest tworzyć je według potrzeby (§ 4). Przy pierwiastkowej organizacji — urzędy akcyz i monopolów zostały zorganizowane dla okręgów, obejmujących zwykle 3—4 powiatów administracyjnych. Ponadto w każdym mieście powiatowem, a w razie potrzeby także w innych miejscowościach w obrębie powiatu, utworzono urzędy inspektorów akcyzowych (inspektorów kontroli skarbowej) ¹²⁶⁾.

W urzędach akcyz i monopolów, od czasu ich zorganizowania w poszczególnych b. dzielnicach, zaszła dotychczas jedna tylko zmiana: rozporządzenie Min. Sk. z 21 stycznia 1925 r. zwinęło urząd akcyz i monop. w Suwałkach, jako zbędny, a czynności jego podzieliło między urzędy akc. i monop. w Grodnie i w Łomży ¹²⁷⁾. Natomiast ostatnimi czasy przeprowadzono dość liczne zmiany w rozmieszczeniu okręgów nadzorczych kontroli skarbo-

¹²²⁾ Rozp. Min. Sk. z 17 listopada 1926 r. D. U. R. P. Nr. 119 p. 686.

¹²³⁾ Rozp. Min. Sk. z 18 listopada 1926 r. Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 34 poz. 361.

¹²⁴⁾ Rozp. Min. Sk. z 8 marca 1927 r. Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 12 p. 140.

¹²⁵⁾ Patrz w tym przedmiocie rozprawkę autora p. t. „Linje rozwoju administracji skarbowej w Polsce“ w „Pracach przygotowawczych do ustawodawstwa skarbowego“ Wyd. Ministerstwa Sk. 1926 r. Serja ogólna. Zeszyt II.

¹²⁶⁾ Pierwotna nazwa „inspektor akcyzowy“, przyjęta w rozp. wykonawczem do ustawy organizacyjnej, została zmieniona na „inspektor kontroli skarbowej“ w rozp. Min. Sk. z 24/VI. 1924 r. o organizacji kontroli skarb.

¹²⁷⁾ Dz. U. R. P. Nr. 13 poz. 91.

wej, w szczególności zwinięto kilka (9) okręgów w województwach wschodnich, a utworzono 20 nowych okręgów w województwach pomorskiem i wielkopolskiem, wobec konieczności wzmocnienia kontroli skarbowej w pobliżu granicy zachodniej¹²⁸).

Trzecia grupa organów skarbowych I instancji — kasy skarbowe (po jednej w każdym powiecie) — pozostawała co do rozmieszczenia i ilości czynnych urzędów bez znaczniejszych zmian, jeżeli nie uwzględnimy znacznej redukcji kas w Małopolsce, dokonanej w 1922 — 24 r. celem ujednostajnienia organizacji kasowości i dostosowania jej do ustawy z 31 lipca 1919 r. (p. wyżej str. 34). Natomiast w miarę powstawania urzędów celnych, wypadało tworzyć przy nich specjalne kasy skarbowe — celne. 12 września 1922 r. wydało Minist. Skarbu instrukcję rachunkowo-kasową dla władz i urzędów celnych, oraz dla specjalnych kas przy tych urzędach¹²⁹), zawierającą między innymi (w §§ 4—13) przepisy o organizacji tych kas i o zakresie ich działania. Na organizowanie kas skarbowych oddziaływało w pewnym stopniu utworzenie w r. 1920 Pocztovej Kasy Oszczędności¹³⁰), ułatwiając bowiem obroty pieniężne (wpłaty i wypłaty należności na rzecz i ze strony Skarbu) pozwoliło na obchodzenie się mniejszą ilością kas skarbowych.

Stopniowy rozwój stosunków handlowych z zagranicą musiał, oczywiście, wywierać wpływ na organizowanie czwartej gru-

¹²⁸) W r. 1926: zwinięto V okręg nadzorczy w Łodzi, X okręg w Warszawie, II okręg w Brześciu n/B, II okręg w Grodnie, utworzono zaś nowe okręgi: w Tomaszowie mazowieckim, w Nowem (na Pomorzu), w Łobżenicy, Mroczy, Strzelnie, Pleszewie, N. II, Lesznie N. II, Wolsztynie N. II, Czempiniu, Wronkach, Buku, Pniewach, Kępnie, Margoninie, Skokach w okręgu izby skarbowej wielkopolskiej, nadto zwinięto okręgi nadzorcze w Busku, Husiatynie, Jezierzanach, Mielnicy i Niemirowie w okręgu izby skarbowej lwowskiej. W r. 1927 (I półrocze) zwinięto okręgi nadzorcze: w Oszmianie, Postawach, Mołodecznie (wojew. wileńskie), w Kostopolu (wojew. wołyńskie), w Sokółce, Augustowie, Wołkowysku N. II, Ostrowie i Szczuczynie (woj. białostockie), zamiast okręgu w Tomaszowie lubelskim utworzono okręg w Zamościu, wreszcie zorganizowano nowe okręgi na Pomorzu: w Nowem Mieście, Tucholi, Gniewie, Kościerzynie, Starogardzie N. II i w Kartuzach. (Dz. Urz. Min. Sk. r. 1926 i 1927).

¹²⁹) Dz. Urz. Min. Sk. Nr. poz. 407.

¹³⁰) Ustawa z dnia 19 maja 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 48 poz. 297.

py urzędów skarbowych, mianowicie celnych; wypadało bądź uruchomić nowe urzędy, bądź je podnosić do wyższych kategorii (w razie zwiększenia ruchu), albo przenosić do innych miejscowości lub niekiedy zwijać. Od czasu wydania ustawy o uregulowaniu stosunków celnych (31 lipca 1924 r.), która ustabilizowała poprzedni stan organizacyjny, zaszły w ciągu ostatnich trzech lat następujące zmiany: uruchomiono nowych urzędów celnych 7 (w Chyżnem, Niedzicy, Drui, Łysej Polanie, Zaleszczykach, Goli i w Czarnówku) i ekspozytur 4 (w Oliwie, w Neuteich, w Międzychodzie i w Zdołbunowie), podniesiono do wyższych kategorii 6 urzędów (w Gdyni, Kaczycach, Markłowicach, Mikaszewiczach, Zahaciu i Olechnowiczach), przeniesiono 4 urzędy wzgl. ekspozytury (z Międzylaborcza do Łupkowa, z Rychtału do Skoroszowa, z Kolna do Wincenty, z Dębicza do Brzezia), zwinięto urzędów 4 (w Rudzkiej, Orzegowie, Blachówce i Dywanie) i 1 ekspozyturę (w Olechnowiczach¹³¹).

*

*

*

O ile ustawa z 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych, zawierająca, jak wiadomo, tylko jak najogólniej ujęte postanowienia organizacyjne i kompetencyjne, stopniowo otrzymała moc obowiązującą na obszarze całego Państwa, z wyjątkiem województwa śląskiego, o tyle rozporządzenie wykonawcze do niej z 30 stycznia 1920 r., wydane tylko dla pięciu województw centralnych, a podające bardziej szczegółowe przepisy o ustroju wewnętrznym i zakresie czynności władz II i I instancji, nie mogło być w całości rozciągane na wszystkie b. dzielnice. Nie pozwalały na to przedewszystkiem różnice, które istniały podówczas w materialnem ustawodawstwie skarbowem pomiędzy dzielnicami.

Przy tworzeniu izb skarbowych lwowskiej i krakowskiej (27 kwietnia 1921 r.) zastosowano do nich tylko przepisy rozporządzenia wykonawczego, dotyczące praw i obowiązków dyrektora izby (§§ 6 — 12), podziału izby na wydziały, a tych na oddziały

¹³¹⁾ Komunikaty w *Dzien. Urz. Min. Sk.* za lata 1925, 1926 i I półr. 1927 r.

(§§ 13 i 14), kompetencji wydziału I—ogólnego (§ 15), kompetencji naczelników wydziałów: II—pod. bezpośrednich, III-go — kasowego i IV-go — akcyz i monopolów (§§ 26, 27, 36 i 43), poza tem zakres działania tych izb miały normować tymczasowo przepisy o zakresie działania Dyrekcji Skarbu we Lwowie ¹³²).

Podobnież przy organizowaniu izb skarbowych poleskiej i wołyńskiej (28 kwietnia 1921 r.) otrzymały moc obowiązującą dla tych izb tylko przepisy zawarte w §§ 6 — 14 (p. wyżej), 17 (skład osobowy wydziału I), 27 i 28 (obowiązki naczelnika wydz. II i kierowników oddziałów), 35, 36 i 44 (obowiązki naczelników wydziałów III i IV i skład osobowy tych wydziałów); pod innymi względami miały tymczasowo obowiązywać rozporządzenia b. zarządu terenów przyfrontowych i etapowych, b. zarządu cywilnego ziem wschodnich i b. zarządu ziem Wołynia i Frontu podolskiego, które skądinąd były wzorowane na rozporządzeniu wykonawczem z 30/I.1920 r.

Nie inaczej sprawa została załatwiona przy wprowadzaniu ustawy organizacyjnej na obszarze ziemi wileńskiej (11 lipca 1922 r.), do której zastosowano tylko wyżej wymienione przepisy §§ 6—14, 26—28, 34—36, 43—45, a nadto przepisy o kompetencji urzędów skarbowych podatków i opłat (§ 53), urzędów akcyz i monopolów (§ 63), kas skarbowych (§ 87) o prawach i obowiązkach naczelnika kasy (skarbnika) (§§ 89—90) i rozporządzenie z 20 stycznia 1921 r. o utworzeniu V-go wydziału izby skarbowej (dla spraw opłat stemplowych i podatku od spadków i darowizn), zachowując przytem tymczasowo moc obowiązującą rozporządzeń b. zarządu Litwy środkowej, dotyczących zakresu działania izby skarbowej i podległych jej urzędów.

Dla województw wielkopolskiego i pomorskiego, jak już o tem była mowa (str. 33), wydał Minister b. dzielnicy pruskiej 23 września 1921 r. rozporządzenie o organizacji władz i urzędów skarbowych w b. dzielnicy pruskiej, które przejęło przepisy

¹³²⁾ W izbach tych przeto miały nadal obowiązywać dawne przepisy austriackie o kompetencji b. krajowej dyrekcji skarbu we Lwowie z wyjątkiem tych, które zostały zastrzeżone Ministerstwu Skarbu rozporządzeniem z 12 kwietnia 1919 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 39 poz. 287).

rozporządzenia z 30 stycznia 1920 r. z pewnemi jednak zmianami. W szczególności nie zostały pomieszczone w rozporządzeniu Ministra b. dzieln. pruskiej przepisy, dotyczące organizacji kontroli akcyzowej i ustroju kas, zawarte w §§ 78 — 108 rozporz. z 30 stycznia 1920 r., przewidywano bowiem wydanie nowych pod tym względem instrukcji; kompetencja wydziałów II izb skarbowych, jako też podatków bezpośrednich i opłat skarbowych została ujęta odmiennie ze względu na różnice ustaw podatkowych, które podówczas obowiązywały na obszarze b. zaboru pruskiego; wydziały izb jako też niektóre urzędy i stanowiska urzędowe otrzymały nazwy odmiennie od przyjętych w rozporządzeniu z 30 stycznia 1920 r.¹³³), został też wprowadzony osobny przepis (§ 7) określający stopnie służbowe, przywiązane do stanowisk służbowych do czasu wprowadzenia w życie jednolitej ustawy o państwowej służbie cywilnej.

Wszystkie niemal zaznaczone powyżej różnice, zostały z biegiem czasu wyrównane dzięki wprowadzaniu jednolitych ustaw podatkowych, jednolitych przepisów rachunkowo-kasowych, ogólnej dla całego Państwa ustawy o państwowej służbie cywilnej, instrukcji dla kontroli skarbowej (akcyzowej) i innych przepisów obowiązujących na obszarze całej Rzplitej, pozostały jednak pewne lokalne odchylenia, spowodowane stopniowem i różnoczesnem wprowadzaniem w życie ustawy organizacyjnej w poszczególnych dzielnicach.

Jeżeli z jednej strony rozporządzenie wykonawcze z 30 stycznia 1920 r. nie było wprowadzane w poszczególnych okręgach skarbowych w całej swej osnowie, to z drugiej strony liczne jego postanowienia uległy zmianom także i na obszarze pięciu centralnych okręgów skarbowych. Wyliczymy tu najważniejsze z nich.

Przepisy §§ 20, 21 i 22, określające kompetencję władz skarbowych co do zawierania umów najmu pomieszczeń dla urzędów, jako też umów o wykonanie dostaw i robót, obowiązują

¹³³) Wydział opłat stemplowych otrzymał nazwę III-go, a wydział kasowy V-go wydział IV izby i urzędy skarbowe akcyz i monopolów nazwano wydziałem wzgl. urzędem skarbowym podatków pośrednich, rewizorów akcyzowych — urzędnikami technicznymi i t. p.

obecnie w brzmieniu, nadanem im rozporządzeniem Ministra Skarbu z 22 maja 1926 r.¹³⁴).

§ 29, dotyczący oddziału opłat stemplowych, jako też § 31 o kompetencji tego oddziału i § 32 o obowiązkach jego kierownika stosują się do wydziału opłat stempl. i podatku od spad. i darowizn od czasu zorganizowania dla tych spraw w r. 1921 odrębnego wydziału; ponadto przepisy kompetencyjne § 31-go powinny być dostosowane do ustawy o opłatach stemplowych z 1 lipca 1926 roku; dotyczy to również i § 54 p. IX.

Na skutek zmiany ustaw o podatkach bezpośrednich stały się nieaktualnymi postanowienia zawarte w §§ 30 i 54, określające kompetencję w tym dziale danin — izb skarbowych i urzędów I instancji.

Wydanie w r. 1921 nowych ogólnych dla całego Państwa przepisów kasowo - rachunkowych pociągnęło za sobą pewne zmiany w postanowieniach o organizacji kas skarbowych (§§ 87 — 101), w szczególności zaś utraciły moc obowiązującą §§ 102 — 107, normujące stosunek kas do urzędów skarbowych podatków i opłat, zastąpiły je bowiem całkowicie przepisy z 26 czerwca 1922 r. o prowadzeniu rachunkowości podatków bezpośrednich (p. str. 35) i instrukcja z 13 grudnia 1926 r.¹³⁵) do ustawy o opłatach stemplowych (§§ 111 — 134). Przestał również obowiązywać § 42 o kompetencji wydziałów kasowych izb skarbowych w zakresie zaopatrzeń emerytalnych i innych zapomóg (rent inwalidzkich) od czasu skupienia tych spraw w r. 1923 w osobnych wydziałach VI-ych trzech tylko izb skarbowych (p. str. 33).

Wreszcie uległy zmianom postanowienia §§ 47 — 48 o rewizorach akcyzowych i §§ 72—86 o kontroli skarbowej (w dziale

¹³⁴) Dz. Ust. R. P. Nr. 52/1926 poz. 310. Umowy najmu pomieszczeń dla urzędów i zakładów skarb. mogą być zawierane przez izbę skarb. bez odwoływania się do Ministerstwa, o ile termin umowy nie przekracza 3 lat a czynsz roczny 3000 zł. Umowy dostaw i wykonania robót mogą być zawierane przez naczelników urzędów I instancji, o ile cena dostawy czy roboty nie przewyższa 300 zł., a przez izbę skarb., o ile cena przenosi 300 a nie przekracza 3000 zł.

¹³⁵) Dz. Urz. Min. Sk. Nr. 33/1926 poz. 353.

akcyzy), gruntownie znowelizowane rozporządzeniem Ministra Skarbu z 24 czerwca 1925 r. o organizacji kontroli skarbowej (p. str. 39).

*

*

*

Przedstawiliśmy w rozdziale niniejszym krótką analizę ustawy ramowej z 31 lipca 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów, stopniowe wprowadzanie jej w życie na obszarze całego Państwa i wypełnianie ram ustawy szczegółowymi przepisami, normującymi ustrój i zakres działania organów administracji skarbowej.

Nie ulega wątpliwości, iż przepisy te, wydane przez szereg lat i niekiedy zmieniane i uzupełniane, wymagają usystematyzowania i kodyfikacji.

Ministerstwo Skarbu podziela ten pogląd, dało bowiem temu wyraz przez powołanie w jesieni 1926 r. specjalnej komisji¹³⁶⁾, celem poddania rewizji całokształtu urządzenia władz skarbowych II i I instancji. Komisja zbadała w ciągu kilku miesięcy funkcjonowanie organów skarbowych na miejscach ich urzędowania — w okręgach izb skarbowych i zebrała bardzo obfity materiał, który obecnie podlega opracowaniu. Należy się spodziewać, iż rezultatem podjętej pracy będzie ostateczne uporządkowanie organizacji władz i urzędów skarbowych bez łamania jednak zasadniczych jej form, które w ciągu dziesięciolecia zdołały się już ugruntować i skonsolidować, a nadewszystko skodyfikowanie postanowień i zarządzeń, rozrzuconych — jak widzieliśmy — po licznych rocznikach dziennika ustaw R. P. i dziennika rozporządzeń M. S.

*

*

*

Już po przygotowaniu pracy niniejszej do druku, ukazało się w Nr. 66 Dziennika Ustaw z dn. 27 lipca 1927 r. rozporządzenie Ministerstwa Skarbu z dn. 20 czerwca r. b. o organizacji i zakresie działania izb skarbowych i podległych izbom urzędów skarbowych. Należy je powitać z uznaniem, czyni bowiem za-

¹³⁶⁾ Pod przewodnictwem początkowo b. prezesa izby skarbowej pomorskiej St. Obrzuda, a po jego ustąpieniu — prezesa izby skarbowej krakowskiej J. Gregiera.

dość potrzebie wydania nowego przepisu wykonawczego do ustawy organizacyjnej z 31 lipca 1919 r., obowiązującego na całym obszarze Rzplitej i zastępującego nieaktualne już obecnie rozporządzenie z 30 stycznia 1920 r.

Nie tu miejsce na obszerniejsze przedstawienie treści nowego rozporządzenia ani na jego rozbiór krytyczny. Zaznaczyć jednak należy, iż nie stanowi ono kodyfikacyjnego ujęcia przepisów organizacyjnych i kompetencyjnych dla władz skarbowych II i I instancji i że po za nowem rozporządzeniem obowiązuje jeszcze szereg dodatkowych rozporządzeń i instrukcji¹³⁷⁾, które zostały w niniejszej pracy we właściwych miejscach przytoczone.

Budzi też duże wątpliwości ustosunkowanie kas skarbowych do urzędów podatków i opłat skarbowych a w szczególności przepisy §§ 90 i 91 ustęp I¹³⁸⁾. Jeżeli jest to wejście na drogę, prowadzącą do zlania kas skarbowych z urzędami podatków i opłat skarbowych, to należy przestrzec przed konsekwencjami tego rodzaju tendencji, obarczających naczelników urzędów wymiarowych nowymi jeszcze obowiązkami, zamiast odciążania ich od innych czynności poza wymiarowemi. Polecenie naczelnikom kas prowadzenia czynności poborowych i egzekucyjnych nie koniecznie ma za sobą pociągać podporządkowanie kas pod względem służbowym naczelnikom urzędów podatków i opłat skarbowych. Kasowość i rachunkowość jest to osobny dział służby, wchodzący w zakres „rachunkowości państwowej” i wymagający osobnego fachowego przygotowania. Nie będą go posiadali w dostatecznym stopniu naczelnicy urzędów wymiarowych, od których wymaga się innego zakresu specjalności.

¹³⁷⁾ § 92 brzmi: Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 1927 r. Z tymże dniem tracą moc obowiązującą przepisy dotychczasowych rozporządzeń wykonawczych do ustawy o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych w zakresie unormowanym niniejszem rozporządzeniem.

¹³⁸⁾ §§ 90 i 91 brzmią: Naczelnik urzędu skarbowego pod. i opl. skarb. sprawuje ogólny nadzór nad personelem kasy pod względem zachowania się w biurze i poza biurem, tudzież przestrzegania godzin urzędowych, interwenjuje w razie zażaleń publiczności na nieprawidłowe działanie kasy i w tym zakresie, jak również w zakresie określonym w § 88 jest uprawniony i obowiązany do donoszenia izbie skarbowej o swych spostrzeżeniach. Naczelnik urzędu skarbowego pod. i opl. skarb. wydaje swą opinię w opisaniach kwalifikacyjnych urzędników kasy.

Załącznik.**USTAWA**

z dnia 31 lipca 1919 roku

o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych.**Art. 1.**

Naczelną władzą kierowniczą, nadzorczą i w ostatniej instancji orzekającą na całym obszarze państwa, jest Ministerstwo Skarbu. Ustrój Ministerstwa Skarbu określają osobne przepisy.

Art. 2.

Zarząd skarbowy w poszczególnych częściach obszaru państwowego sprawują:

- A. Izby Skarbowe;
- B. urzędy skarbowe, a mianowicie: a) podatków i opłat skarbowych, b) akcyz i monopolów państwowych, tudzież c) kasy skarbowe;
- C. odrębne urzędy celne, których organizację określają osobne przepisy.

Art. 3.

Izby skarbowe podlegają bezpośrednio Ministerstwu Skarbu i są władzami przełożonemi nad urzędami skarbowymi (art. 2 lit. B.). Tworzy je Minister Skarbu na obszary, obejmujące pewną liczbę powiatów administracyjnych i stanowiące okręgi skarbowe. Minister Skarbu oznacza również siedziby izb skarbowych.

Art. 4.

Urzędy skarbowe podatków i opłat skarbowych, tudzież kasy skarbowe (art. 2 lit. B) tworzy się w każdym powiecie administracyjnym, inne zaś urzędy (akcyz, monopolów, urzędy celne) w miarę potrzeby.

Minister Skarbu może jednak tworzyć urzędy powyższe na obszar dwu lub więcej powiatów administracyjnych, jak również w obrębie jednego powiatu administracyjnego i w większych miastach utworzyć dwa lub więcej tych urzędów, a także łączyć je w jeden urząd pod kierownictwem osobnego naczelnika urzędu.

Siedzibą urzędu skarbowego (art. 2 lit. B) jest siedziba administracyjnego urzędu powiatowego, zaś w wypadkach, przewidzianych w ustępie 2-im, siedzibę urzędu wyznacza Minister Skarbu.

Art. 5.

Na czele Izby skarbowej stoi dyrektor, na czele urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych — naczelnik skarbowy, na czele urzędu skarbowego akcyz i monopolów państwowych — naczelnik akcyzowy, a na czele kasy skarbowej — skarbnik.

Art. 6

Ilość urzędników i nnych pracowników w izbach i urzędach skarbowych, wymagane od nich kwalifikacje oraz przydzielenie do odpowiednich kategorii płac oznaczy rozporządzenie wykonawcze Ministra Skarbu.

Art. 7.

Urzędników Izb skarbowych i urzędów skarbowych (art. 2 lit. B) mianuje, zwalnia od służby i przenosi Minister Skarbu, z wyjątkiem urzędników trzech najniższych kategorii płac, oraz strażników skarbowych, których mianują, zwalniają i przenoszą w swoich okręgach dyrektorowie Izb Skarbowych. Djetarjuszów, woźnych i gońców mianują i zwalniają w Izbach skarbowych dyrektorowie, a w urzędach skarbowych (art. 2 lit. B) naczelnicy urzędów.

Urzędnicy, strażnicy skarbowi i woźni, którzy czują się być pokrzywdzonymi zwolnieniem ich z urzędów przez dyrektorów izb względnie naczelników urzędów skarbowych — mają prawo odwołać się do decyzji bezpośrednio przełożonych władz wyższej instancji (Ministerstwa Skarbu, Izby Skarbowej), które ostatecznie orzekają o zwolnieniu.

Art. 8.

Izby skarbowe mają następujący zakres działania:

1. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im urzędów skarbowych, a w szczególności czuwają nad tem, aby podatki i opłaty, tudzież przychody z akcyz i monopolów państwowych, były prawidłowo i we właściwym czasie wymierzane, płacone i ściągane.

2. Spełniają czynności, połączone z wykonaniem budżetu państwowego, poruczone im przez właściwe przepisy i rozporządzenia Ministerstwa Skarbu.

3. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im kas skarbowych tak bezpośrednio, jako też za pośrednictwem skarbowych urzędów podatkowych i opłat skarbowych lub też urzędów akcyz i monopolów państwowych.

4. Orzekają: a) w pierwszej instancji — w sprawach niezastrzeżonych Ministerstwu Skarbu, ani nie należących do zakresu działania urzędów skarbowych (art. 2 lit. B); b) w drugiej i ostatniej instancji — w sprawach, należących do zakresu działania podległych im urzędów skarbowych, a mianowicie przy udziale komisji podatkowych apelacyjnych, względnie rekursowych w wypadkach ustawami podatkowymi przewidzianych.

Art. 9.

Do urzędu skarbowego podatków i opłat skarbowych należy :

a) wymiar podatków bezpośrednich i opłat skarbowych przy współudziale komisji podatkowych tam, gdzie odnośne ustawy podatkowe to przewidują, kontrola i przymusowe ściąganie podatków i opłat skarbowych, jako też wszelkie związane z tem czynności;

b) bezpośredni nadzór nad podatkami i opłatami, obliczaniem i uiszczaniem przez osoby opodatkowane, inne osoby lub urzędy do tego powołane, jako też nadzór nad zachowaniem przez nie przepisów ustawowych;

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw podatkowych i stemplowych i wymierzanie kary za ich przekroczenia na podstawie obowiązujących w tej mierze przepisów, o ile karanie nie należy do władz sądowych.

Art. 10.

Do urzędu akcyz i monopolów państwowych należy:

a) bezpośredni nadzór nad produkcją, transportem, handlem i składami przedmiotów, podlegających opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy;

b) nadzór nad prawidłowem obliczaniem i uiszczaniem należnych Skarbowi Państwa przychodów z akcyz i monopolów państwowych;

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw akcyzowych i monopolowych i pociąganie winnych do odpowiedzialności.

Art. 11.

Kasy skarbowe pobierają i przechowują pieniądze i inne wartości na rachunek Skarbu Państwa, dokonują wypłat na podstawie właściwych poleceń i prowadzą rachunkowość wpływów i wydatków funduszy państwowych. Kasom skarbowym mogą być powierzane niektóre czynności bankowe z ramienia Banku Polskiego.

Art. 12.

Czynności izb i urzędów skarbowych (art. 2 lit. B) określi szczegółowo rozporządzenie wykonawcze Ministra Skarbu.

Organizację kasowości i rachunkowości ustala Minister Skarbu po porozumieniu się z Najwyższą Izbą Kontroli Państwa i ewentualnie z dyrektorem naczelnym Banku Polskiego.

Art. 13.

Ze względów organizacyjnych może Minister Skarbu tymczasowo w drodze rozporządzenia ograniczyć lub zmienić tok instancji, dopuszczalny według istniejących przepisów prawnych, również co do spraw już zawisłych, oraz zmienić kompetencje władz i urzędów do rozstrzygania spraw.

Art. 14.

Termin wprowadzenia w życie niniejszej ustawy w poszczególnych częściach państwa oznaczy Minister Skarbu.

Art. 15.

Wykonanie niniejszej Ustawy poleca się Ministrowi Skarbu.

Marszałek:

(—) **Trąmpczyński.**

Prezydent Ministrów:

w z. (—) **S. Wojciechowski.**

Minister Skarbu:

w z. (—) **Byrka.**

(Dz. Praw Nr. 65 z d. 14/8 — 1919 r., poz. 391).